…оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты! 46-дахи жэлээ гарана

…уряад Үнэн

…й Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 205 (12109)
1969 оной сентябриин 2, вторник

Сэн 2 мүнгэн

…Үбһэ, зелёнко, һолоомо уридшалан хэршэжэ, малда эдюулхэдэ …г үрэ ехэтэй гэжэ Ториин совхозой дүй дүршэл харуулба

…Эдэнэрэй шадабариие халан абажа, ерэхэ үбэлжэлгэдэ тэжээлэй …им бүриие зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ колхоз, совхоз бүхэнэй нангин …эг мүн.

…АШАГ ҮРЭ ЕХЭТЭЙ

…ы бүхы һолоомоной, зелёнкын 80 процент, үбһэнэй 50 …эршэгдэхэ.
…а 16 дробилка хүдэлгэгдэхэ.
…эһэн центнер зелёнкоһоо 80мүнгэн үбһэнһөө—15 мүн-…

…жэлнүүдтэ манай ажа-…шалангай ургаса дээ-…малда элбэг тэжээл …хо талаар горитой хү-… байна. Жэл бүри …10—12 мянган тон-… гаргагдана, 60 тонно …альна утэгжүүлгэ та-…шалангай нюруу һай-…

…ын ашаар сабшалангай …элүүлэгдэжэ, жэлдээ … гектарай 7—10 цент-…адагүй абтана.

… манай совхоздо адууһа …эжээлээр хүсэд хүрэ-… асуудал мүнөө хүрэтэр …эдүй байһаар. Үбһэ … талханай һайнаар …шье ниитынгээ мал бу-… арай шамай 60 про-…агдагбди.

… энэ асуудал совхоз-…бэрхэшээлтэй болонхой. …айшье ажахые дай-…үй. Тиимэһээ сабшалан …эжэ хэды оролдогдоо-… ногооной ургаса нё-… бага зэргэ доогуур, … гектарай 6 центнер …тана. Хэды тиимэ бай-… адуу малайнгаа тоо … зорилго табинагүйбди. …нэй ёһоор лэ ерэхэ …мянгаһаа үсөөн бэшэ …ал, 1200 адуу мори, …д ороходо юм.

… малаа һайнаар үбэл-…отой байгданаб? Нэн …жээл бэлэдхэхэ бүхы …даа хэрэглэхэбди, нэн …ингоо газар дээрэ ур-… хэрэглэмээр бүхы юумые суглуулжа абахабди. Мүн совхозһоо гадуур нилээд ехэ тэжээл бэлэдхэгдэнэ.

Тиихэдэ бидэнэр бэлэдхэһэн тэжээлээ ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэлгэдэ ехэ анхарал табинабди.

МАНАЙ ажахыда һүүлэй хэдэн жэлэй туршада бүдүүн тэжээл: һолоомо, зелёнко, үбһэ гамтайгаар, үрэ ехэтэйгээр ашаглаха, тэдэнээ уридшалан хэршэжэ, малда үгэхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэһэн, дүй дүршэлтэйшье болоод гээшэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, түрүүшэгээр хүнүүд энээнэй ашаг туһада этигээгүй хэбэртэй байгша һэн. Олохон малшад, зарим мэргэжэлтэдшье бүдүүн тэжээл хэршэжэ малда үгэхэдэ һайн юм гэжэ ойлгоогүй, тэрэнэй ехэ туһатай байһанда маргаһаншье.

Зүгөөр 1—2 жэл энэ арга хэрэглээд байхада, тэрээндэ этигэдэггүй хүнүүд олдохоёо болёо һэн. Мүнөө үедэ хэн нэгэн хонишониие гү, али үхэршэниие малда хэршэгдээгүй тэжээл үгэгты гэжэ баалаашье һаа, үгыетнай дуулахагүй байха. Заримдаа дробилкын дутамаг байһан дээрэһээ һолоомо, үбһэ, зелёнко хэршэнгүйгөөр үгэхэ баатай болоддог. Энэ ушарта малшад ехэ гомдолтойгоор дирекцидэ хандадаг гээшэ.

Үнгэрһэн үбэлжэлгэдэ үбһэ тэжээлэй элбэг байгаашье һаа, нүүжэ ябаад хүдэлгэгдэдэг бүхы 5 дробилка, байра дээрээ байгаад хүдэлдэг 3 дробилка саг үргэлжэ тэжээл хэршэжэ гараа. Тиигэжэ һолоомынгоо 60 процент, үбһэ ба зелёнкын 40 процентые хэршэжэ, малдаа үгөө һэмди.

Энэмнай малай үбэлжэлгэдэ угаа ехэ нүлөөтэй байшоо. Үнгэрһэн үбэлдөө шанга хүйтэнэй болон, удаа-наар унжагайраашье һаань, яһала һайнаар үбэлжэжэ гараабди. Эбэртэ бодо малай үхэл гарза урда жэлэйхиһээ 3 дахин, хонидой — хоёр дахин бага болоһон. Тугал, хурьгад олон абтаһан байха юм.

ТЭЖЭЭЛ хэршэжэ, малда үгэхэдэ экономическа талаараа ямар ашаг үрэтэй байһан тухайнь хэдэн үгэ хэлэе. Бидэнэрэй тоолоод үзэхэдэ, иимэ дүн харагдаба.

Хэршэгдээгүй центнер зелёнко манай совхоздо 2 түхэриг 75 мүнгэтэ болоно, хэршэгдээшэнь—3 түхэриг 33 мүнгэндэ хүрэнэ. Зүгөөр ажаглаад үзэхэдэ, хэршэгдээгүй зелёнкын 45—50 процентнь лэ малай аманда ородог, бэшэнь гэшхэгдээд, түйбэгдөөд һаладаг байна. Харин хэршэгдэһэн зелёнкын 95 процентнь малай хотодо ороно бшуу.

Тиимэ болохолоороо, нэгэ центнер хэршэгдэһэн зелёнкын орондо малда 1,5 центнер хэршэгдээгүйе үгэхэ болгодоно гэхэ гү, али 3 түхэриг 33 мүнгэ гаргашалхын орондо 4 түхэриг 13 мүнгэн ошохо жэшээтэй. Тиигэжэ нэгэ центнер зелёнко хэршэжэ малда үгэхэдэ, 80 мүнгэн алмагдаха болоно.

Мүн хэршэгдэһэн үбһэ хэрэглэхэдэшье иимэрхүү. Бидэнэр суур ехэтэй, гол түлэб ажахыһаа гадуур бэлэдхэһэн үбһөө эгээн түрүүн хэршэдэгбди. Тоолоод үзэхэдэ, нэгэ центнер жэжэлһэн үбһэ хэрэглэхэдэ, 15 мүнгэн алмагдана.

Һолоомо хэршэхэдэ экономическа талаараа алмалтагүй. Эндэ центнер тэжээлынь 30 мүнгөөр үнэтэй болоно. Тиимэшье һаа, эсэсэй эсэстэ ажахымнай олзотожо һалаха байна. Юуб гэхэдэ, хэршэгдэһэн һолоомон малай бэедэ шэнгэсэтэй хадаа, гарзань бэлэхэнээр харюулагдаха ушартай.

Хэршэгдэһэн тэжээл ямар аргаар малда үгтэнэб?

Нэн түрүүн, хэршэгдэһэн зелёнко, үбһэ, һолоомо ехэ хайрсаг (лаарь) соо суг хэгдээд, дээрэһээнь бутаргадаһан талха тарьяанай зүйл гү, али комбикорм нэмэжэ, тэрэнээ уһаар бага зэргэ шиигтүүлээд, һайса худхаһан бэеэрээ малайнгаа модон тэбшэ, хобто соо хэжэ үгэдэгбди. Хэрбээ тиимэ тэбшын дутаа һаань, газар малтажа сэбэрлээд, захаарнь заплотник табижа, тэрээндээ уһа хаяжа хүргэжэрхихэдэл, ямаршье үлүү гаргаша хэгдэнгүйгөөр, хобто хобоо бэлэн болошохо ха юм.

Үнгэрэгшэ үбэлдөө шахан таргалуулагдажа, түлжүүлэгдэжэ байһан бүхы гүүртэнүүдтэ бүдүүн тэжээлээ иимэ аргаар бэлдэжэ малдаа үгөөбди. Тиигэжэ тэжээл ууралтуулжа буйлуулхаяа зогсожо, үлүү ехэ гаргаша хэгдэхээ болиһон. Иимэ арга хэрэглэхэдэ ашаг үрэ ехэтэй байһаниинь совхозой 1-дэхи отделенидэ элитээр харагдаа. Энэ отделенидэ шахамалнуудай шэгнүүр сүүдхын 900—950 граммаар дээшэлһэн.

БИДЭНЭР мүн витамин элбэгтэй гурил ехэ хэрэгтэй гэжэ тоолонобди. Мүнөө дүрбэдэхи жэлээ манай совхоздо иимэ гурил бэлдэхэ «АВМ-04» агрегат хүдэлгэгдэнэ. Жэл бүри 1500—2000 центнер иимэ үнэтэ тэжээл абтадаг. Лабораторидо тэрэниие шэнжэлээд үзэхэдэ, нэгэ килограмм тиимэ хуурай гурил соо 80—100 милиграмм каротин бии. Харин нэгэ килограмм юрын үбһэндэ—миил 10—12 милиграмм иимэ бодос байдаг ха юм.

Витаминтай гурилые тарьяа талханай зүйлтэй холижо, тугал бурууунудта, хурьгадта эдюулхэдэ угаа һайн.

ЭДЭ БҮГЭДЭ һайн гээшэ. Теэд энэ жэлдэ витаминтай гурил гаргадаг агрегаднай хангалтагүйгөөр хүдэлгэгдөө. Энэмнай совхозой хүдэлмэрилэгшэдэй зэмэ бэшэ. Юуб гэхэдэ, һэлгэхэ частьнуудай үгы дээрэһээ агрегаднай саг үргэлжэ һаатана. Бидэнэр энэ агрегадтаа һэлгэхэ частьнуудые захиһаар гурбадахи жэлээ болоод байнабди. «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй отделенидэ тиимэ частьнууд орой асаргаданагүй.

Тэрэшэлэн бүдүүн тэжээл хэршэдэг дробилкын частьнуудые олохонь мүн лэ бэрхэтэй. Мүнөө 8 шэнэ дробилка нэмэжэ абаабди, хуушануудааньшье заһажа хүдэлгэхэ болонобди. Тиин запчастьнууд дуталдажа, бүхы юумэндэ һаад хүргэнэ. Илангаяа дробилкын пластинканууд (молоточконууд) хомор. «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй отделенидэ тиимэ частьнууд байхагүй. Ушар иимэһээ дробилканууд зогсожо, адууһа малые жэгдэ һайнаар эдеэлүүлхэдэ уршаг татадаг байна. Тэрэнһээ болоод, ашаг шэмэрнь алдагдадаг. Зүгөөр тиимэ пластинкануудые хэхэдэшье хүндэ юумэн үгы, манай республикын ямар нэгэн промышленна предприятида хэжэ болохо байгаа.

Мүн витаминтай гурил хэжэ хадагалха саарһан мэшээгүүд дуталдана. Энээн тушаа «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд һаналаа табиха. ушагтай.

Иимэ бэрхэшээлнүүдтэй республикымнай бусадшье ажахынууд дайралдана бэзэ. Тиимэһээ эдэ асуудалнуудые бүхы республика соогоо яаралтайгаар шиидхэхэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана.

ЭНЭ ЖЭЛЭЙ үбэлжэлгэ ехэхэн бэрхэшээлтэйгээр үнгэрхэ байһаниинь мэдээжэ. Тиимэһээ тэжээлээ гамтайгаар, шадабаритайгаар, ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ шухалын шухала асуудал болоно. Манай совхоздо энэ бэрхэшээлһээ гарахын тула, нэн түрүүн, бүдүүн тэжээлээ шадаал һаа ехээр хэршэжэ, малдаа үгэхэ хүсэлтэйбди. Хэрбээ урда жэлнүүдтэ энэ хүдэлмэреэ үбэлжэлгын эхилхэ үеэр захалдаг байбал, мүнөө жэл тэрэнээ эртээнһээ, үбһэ хуряалгын дүүрэхэ үеэр захалха гэжэ хэлсээбди. Байгша ондо бүхы һолоомоёо, зелёнкынгоо 80 процент, үбһэнэй 50 процентые хэршэхэ гэжэ хараалагданхай.

Эдэ бүгэдын ашаар ерэхэ үбэлжэлгые урда жэлэйхиһээ дутуугүй һайнаар үнгэргэхэ байһандаа этигэнэбди.

В. ЛОМУХИН,
Ториин совхозой директор.

Республикымнай һургуулинуудта һуралсалай шэнэ жэл үсэгэлдэр эхилбэ

…ОНХО ЖЭНГИРЭЭ

…АТА. (Телефоноор …) Мүнөөдэр аймагай …ргуулида һуралса-…нэ жэлэй баярые …, заншалта жаг-…оо. 1200 гаран һу-…эрдэм ном шудал-…угларба. Арбадахи …лассые наяад шахуу …д һуража дүүргэ-…дэнги. Тиихэдэ на-…багашуул нэгэдэхи … оробо.

… жэлдэ Нарһатын … һургуули бэлэдхэл …гаар һуралсалай шэ-…е угтаба гээшэ. Баг-…й байра баригдажа …нь. Һургуулиингаа …байшангуудые уһаар … түхеэрэлгэтэй бол-…адна табан классай …тай эхин һургуулиин-…шангые тон шэнээр …рилаа.

… багшанар ерээ. Гур-…ь эхин класста зааха, …нь ахамад классууд-…лхэ.

…ушынгээ үдэрһөө … һурагшад тухаяа …: хоёр дабхар бай-… нэгэ таһалгань түү-… революциин музей …охонь ха юм. Элдэб …материалшье элбэгээр …хай.

… жэнгиржэ, үхибүүд …үсэтэйгөөр һурахаяа …, класс класстаа таг бүхэнһөө сугларба.

Һуралсалай шэнэ жэлые эмхитэйгээр угтахын тула үнгэрэгшэ нажартаа юу-хээн хэгдээ. Багшанарай нэгэ байра, һургуулиин конторын гэр баригдаа. Багашуулай наадаха тусхай зохидхон талмай түхеэрэгдээ юм. Һургуулияа һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлэдхэлээр аймаг соогоо хоёрдохи һуурида гараһан омогтойбди.

Һургуулиингаа лагерьта зуугаад һурагшад амарангаа, газарай эдеэ элбэгээр ургуулжа үрдеэ. Хартаабха, капуста, помидор болон бусад зүйлэй юумэнүүдые хуряажа абаад, һургуулидаа тушаагаа бшуу. Тиимэ болохолоороо, интернатнай овощоор гүйсэд хангагдаба.

З-Б. САЖИНОВ
интернат һургуулиин директор.

Д. ПУНЦУКОВ,
аймОНО-е даагша.

…АМХААН. (Телефо-…абтаба). Мүнөөдэр ма-…дэ сэлмэг, наратай … үдэр тохёолдобо. Хо-… наяад үхибүүд Бар-… аймагай ню-…

Улаан-Үдын гурбадахи һургуулида һуралсалай шэнэ жэлэй эхилхэдэ, баяр ёһололой жагсаал болобо.
Зурагууд дээрэ: 1. Һургуулиин директор Д. Б. Булнаев, арбадахи классай һурагша Марина Балдано гэгшэд һурагшадые амаршална. 2. Арбадахиин һурагшад эгээн түрүүшынхеэ һургуулида ерэгшэдтэ сэсэгүүдые барюулжа байна.

Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

СОВЕТ ДЕЛЕГАЦИ ТҮРЭЛ ОРОНОО БУСАХАЯА МОРДОБО

БАНСКА-БИСТРИЦА. (ТАСС). Словацка национальна восстаниин 25 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ хабаадалсаһан, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо К. Т. Мазуров түрүүтэй советскэ партийно-правительственна делегаци түрэл ороноо бусахаяа Банска-Бистрицаһаа августын 30-да ниидэн гараа.

Һайндэртэ хабаадаһан бусад социалис оронуудай партийно-правительственна делегацинууд мүн лэ энэ үдэр Банска-Бистрицаһаа мордоһон байна.

Хани барисаанай, аха дүүгэй холбооной оршон байдалда

ПРАГА. (ТАСС). Словацка национальна восстаниин 25 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ ерэһэн социалис оронуудай аха дүү партинуудай делегацинуудтай КПЧ-гэй ЦК-гай Президиумэй, Словакиин КП-гэй ЦК-гай Президиумэй гэшүүд. Чешскэ областьнуудта партийна хүдэлмэри хүтэлбэрилхэ талаар КПЧ-гэй ЦК-гай бюрогой гэшүүд Слиачта уулзаа.

ЧТК агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, уулзалга хани барисаанай, аха дүүгэй холбооной оршон байдалда үнгэрөө.

СССР-тэ ҺУРАХАЯА МОРДОН ГАРАБА

ТЕГЕРАН. (ТАСС). Иранай бүлэг практикантнууд-металлургнууд (78 хүн) СССР-эй урда талын металлургическа заводуудта үйлэдбэриин-техническэ һуралсал гарахын тулада Советскэ Союз орохоёо ниидэн гараа. Доменно цех, коксово батарей, шанаржуулгын фабрика болон Исфаганска металлургическа заводой бусад цехүүдые ашаглаха инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд тэдэнэй дунда бии.

Булад хайлуулгын эрхим совет мэргэжэлтэдэй хүтэлбэреэр 12—18 һарын турша соо Иранай залуу мэргэжэлтэд металлургиин шэнэ мэргэжэлые шудалха юм.

Советскэ Союз ошохынгоо урда тээ Иранай практикантнууд ород хэлэнэй курсануудые дүүргээ, юрэнхы металлургиин талаар лекцинүүдые шагнаа. Иранай ерээдүйн 640 металлург Советскэ Союзда үйлэдбэриин һуралсал ба дүршэл шудалха гэжэ хараалагданхай. Тэдэнэр түрэл ороноо бусаад байхадаа, Советскэ Союзай техническэ туһаламжатайгаар Иранда баригдаһан түрүүшын металлургическа заводто хүдэлхэ юм.

ХУРА БОРООНДО ҺААТАНГҮЙ...

ЗАХААМИН. Үбһэ бэлэдхэлгын, тарьяа хуряалгын үедэ аймаг дотор ехэ хура бороон орожо, үбһэшэдэй, тарьяашадай ажалда ехэ һаад ушаруулна. Тиибэшье һаань аймагай ажалшад ниитынгээ малда хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын, тарьягаа түргөөр хуряахын түлөө ехээр оролдоно.

XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд мүнөө хабар 2280 гектарта орооһо тариһан. Тэдэнэр мүнөө 637 гектар тарьяанай ургаса баал болгожо унагаагаа. Тиихэдэ комбайнернууд нүхэд Очиров, Тогмитов, Аюшеев гэгшэд тарьяа хуряалгада һайнаар ажаллана.

«Победа» колхозой механизаторнууд эдэ үдэрнүүдтэ, 12 мянган центнер силос даража, түсэбөө 63 процент дүүргээ. Эндэ механизаторнууд К. Аюшеев, М. Абидуев, Б. Сосоров, А. Дылыков гэгшэд шалгарна.

Г. МОНКЕТОВ.

САГ ҮНГЭРЖЭЛ БАЙНА

Хоёр тээгүүрээ боори хадануудаар хабшагдаһан Юрөө гол нэмжынэ. Эндэ Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой дүгэ сабшалангай эхэнхи хубинь.

Үбһэ хуряалгын хаһада юрөөгэйхид эртэнһээ бэлдэһэн. Артелиин луговодууд сабшалан дээрээ утэгжүүлгэ гаргаа, үбэлдөө нилээдгүй тошон халяагаа, хабартаа, зундаа хэдэ дахин уһалаа, шулуу шохойень сэбэрлээ. Тэдэнэй ажалайнь үрэ дүн хараатай. Мүнөө жэлэй ган гасуур сагташье сабшалангай ургаса балайшье муу бэшэ — гектарай дундa зэргээр 6—7 центнер, зарим газарһаа—хоёр дахин ехэ үбһэн хуряагдана.

Петр Мункожаповай звенодо бидэнэрэй хүрэжэ ерэхэдэ, тэрэ Шулуутын сабшаланда ажаллажа байба. Звенодо 16 хүн. Үбһэ хуряалгын эхэнхи хүдэлмэри оньһожоруулагданхай. Хоёр морин тармуур үбһэн баалнуудые зурылгана, шуумар түргэн тракторист баалнуудыень түлхин обоолжо, сомоодо асарна. Тэрэ үедэ үбһэ сомодог оньһото машина бухал бухалаар ургэжэ, һүридэ хаяна. Колхозой эгээл бэрхэ механизаторнуудай нэгэн Цырен-Гарма Нимаев һүри оройлогшодой зааһан газарта үбһөө шадамараар табина. Филипп Иванович Рябов өөрынгөө булад хүлэгөөр бухалнуудые хойно хойноһоонь сомоодо асарна. Цэнгэ Цыренов, Гончик Ванчиков, гүлмэр залуу Павел Базаров зохидоор һүри нюруулна. Энэ звено Юрөө голой сабшалан дээрэ эгээ һайшуулай нэгэн гэжэ дэмы тоологдодоггүй байна. Августын 24-дэ тэдэнэр 1210 гаран центнер шанар һайнтай үбһэ сомонхой.

Үдэнгэ голдо ажалладаг Б. Н. Лубсанов, Ц. Ц. Бальдиров гэгшэдэй үбһэ хуряалгын звенонууд баһал магтаалтай ябана. Эдэ звенонуудай гэшүүд гол анхаралаа хүдэлмэриин шанарта хандуулна. Ногоогоо шадаал һаа доогуур унагаахые оролдоно, сабшагдаһан үбһөө хатаажархингүйгөөр бага һэбирүүлээд, шэмэтэй һайханаар хуряахые хүсэнэ. Ажалаа иигэжэ эмхидхэхэдэнь үрэ дүнгынь шье һайн.

Мүрысөөнэй дүнгөөр августын хоёрдохи декадада Цыбикжап Цыренович Бальдировай звено ахин гараба. 1036 центнер түсэбэй ёһоор бэлдэхэ байгаад, эдэнэр 10 хоног соо 1080 центнер үбһэ хуряажа шадаа. Эндэ морин косилкаар сабшадаг Бальжинима Тагаров, Цырен-Доржо Лубсанов бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Гар хажууршад Чойцырен Таханов, Цырен-Бимба Бальдиров гэгшэд морин косилкын абаха арагүй газарта үдэр соо 25—30 соото үбһэ хажуураар сабшана.

Колхоздо үбһэшэдэй мүрысөөнэй дүн согсологдоходо, бүхы дээрэ бэлдэгдэһэн үбһэнэй хэмжүүр, шанарынь эгээн түрүүлэн анхаралда абтадаг юм. Һайн шанартай үбһэн ажалай түлбэридэшье нүлөөлнэ. Жэшээлхэдэ, эрхим шанартай центнер үбһэн бүридэ звеногой гэшүүд гол түлбэриһөө 10 процент дээгүүр нэмэлтэ түлбэри абаха жэшээтэй. Тиимэһээ үбһэшэдэй олонхинь тэжээл бэлдэлгээ саг соонь, һайн шанартайгаар үнгэргэхые оролдоно ха юм.

Тиихэтэй хамта колхозой үбһэ хуряалга дээрэ дутуу дунданууд олон. Түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэдэггүй үбһэшэдэй звенонуудшье бии. Тэдэнэй тоодо Намсараев, Лубсандоржиев гэгшэдэй даадаг звенонууд ороно. Энэ жэлдэ хүдэлхэ звенонуудай гурбанай хоёр хубинь үбһэ хуряалгадаа оройтожо ороо юм. «Ногоон ургажа байг» гэһэн һанааншье буруу һүрөө. Ургасын һайжархые хүлеэжэ үбһэндэ орогшод, мүнөө болоходо үбһэ ногоонойнгоо шэмэ шанарые буурулжа, хагдаруулхань ха юм.

Мүнөө Юрөөгэй колхоздо 10 звено хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэр хамта дээрэ 4110 гектар сабшалангай ногоо хуряаха, 38700 центнер үбһэ бэлдэхэ түсэбтэ даабаритай юм. Харин августын 25-най мэдээгээр, колхоздо дүн хамта оройдоол 2424 гектарай үбһэн сабшагдаад, 11.217 центнер тэжээл бэлдэгдээ. Дээрэ дурсагдаһан тоо, баримтануудые сасуулаад, бодомжолоод үзэхэдэ, һанаа зоборитой байдал тохёолдонхой. Саг хүлеэхэгүй. Яарахаар болоо. Үбһэ тэжээл бэлдэлгын тон шухала хэрэг Юрөөгэй үбһэшэдтэ шамдаха, яараха эрилтэ табина.

Б. ЦЫДЕНОВ.
Сэлэнгэ.

МОНГОЛ ЗОХЁОЛШОД—МАНАЙ АЙЛШАД

Халхын-Голдохи дайнай болоһоор 30 жэл гүйсэһэнэй ойтой дашарамдуулан, Монголой бүлэг уран зохёолшод Совет гүрэндэ айлшалжа ерэнхэй. Тэдэнэр үсэгэлдэр Буряадай ниислэл Улаан-Үдэ хотодо бууба.

Монгол нүхэдэй энэ делегациие Монголой Уран зохёолшодой холбооной секретарь, «Цог» журналай харюусалгата редактор, мэдээжэ поэт Далантайн Тарва толгойлно. Айлшадай дунда уран зохёолшод, поэдүүд, журналистнар Ч. Лодойдамба, Б. Явуухулан, Д. Пурэвдорж, Д. Содномдорж, Д. Нямаа, З. Сандагаа, Ч. Чойжилсурэн, Н. Чермяздин гэгшэд бии.

Эдэ үдэрнүүдтэ монгол нүхэдтэемнай хамта мэдээжэ совет уран зохёолшод, поэдүүд, оршуулгашад Буряадай ажалшадтай уулзаха байна. Тэдэнтэй хамта Халхын-Голой байлдаануудта хабаадаһан үнинэй журналист, уран зохёолшо Л. Славин, уран зохёолшо М. Певзнер, Монголһоо оршуулдаг поэт А. Гатов, Белоруссиин поэтесса Е. Лось гэгшэд бии.

Бидэ айлшадайнгаа зохёолнуудһаа газетынгээ энэ номерой гурбадахи хуудаһанда үгэбэбди.

ПАРТИИНА ХРОНИКО

КОММУНИСТНУУД ЗҮБШЭБЭ

Зүүн-Сибиприн түмэр замай управлениин Улаан-Үдын отделенидэ партийна суглаан болобо. Коммунистнуудай гол анхаралда түмэр замаар ашаа шэрэлгые һайжаруулха тухай асуудал табигдаһан байна. Суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн хүнүүд горитойхон дутагдалнуудые элирүүлээ. Илангаяа станцинуудта диспетчернүүдэй хүдэлмэри муугаар эмхидхэгдэнэ. Олонхи ушарта поезднууд замайнгаа ябадалда һаатана, станцинууд дээгүүр удаарна гэжэ тэмдэглэгдэһэн байха юм.

Вагонно депогой коммунистнууд заһабарилгын хүдэлмэри эмхигүйгөөр ябуулагдана гэһэн байгаа. Энэ шалтагаанһаа Загарай станцида баригдаһан заһабарилгын пункт хүдэлнэгүй. Улаан-Үдын отделениин ашаа шэрэлгын таһагай коммунистнууд үгэ хэлэхэдээ, станцинуудта хооһон вагонууд олороо байлгагдана, энээн тушаа предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд хэмжээ абанагүй гэжэ шүүмжэлбэ.

Коммунистнуудай хамтын суглаан дээрэ Зүүн-Сибиприн түмэр замай управлениин таһагай начальник нүхэр П. И. Кислицын дэлгэрэнгы үгэ хэлэжэ, түмэр замшадай урда тодорхой зорилго табиба. Коммунистнууд суглаан дээрэ ажал хүдэлмэриингөө дутуу дундануудые усадхаха тушаа хэмжэнүүдые хараалаа.

М. СОЛОМЕННЫЙ.

ТУҺАТАЙ ХУУДАҺАН

Загарайн аймагай «Вперед» газетэдэ парторганизациин секретарьнарта болон партийна бүлэгүүдтэ зорюулагдаһан тусхай хуудаһанууд толилогдодог болоо. Август һарада тэрэнэй табадахи номер хэблэгдэжэ, Онохойн совхозой парткомой секретарь нүхэр А. Спиридоновой, Хандагатайн леспромхозой секретарь нүхэр М. Измалковай статьянууд толилогдоо. Арад зоной дунда политическэ мэдээсэлнүүдые ямараар эмхидхэдэг, ажал хүдэлмэридөө коммунистнуудай яажа жэшээ харуулдаг тухай эдэнэр хөөрэһэн байна.

Энэ хуудаһанда партийно-политическэ хүдэлмэри һайжаруулха тухай асуудалнуудаар аймагай колхоз, совхозуудай болон предприятинуудай партийна эхин организацинуудта суглаанууд болоһон байһан тухай тобшо мэдээсэл толилогдобо. Партийна организацинуудай хүдэлмэридэ туһаламжа болгохоор зорюулагдаһан тусхай хуудаһа бэлдэлгэдэ газетын партийна ажабайдалай штатна бэшэ таһагай эдэбхитэд хабаадана.

ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР АЖАЛЛАНА

ПОЛИТИЧЕСКЭ АГИТАЦИ

Хүдөөгэй ажалшадай һонирходог асуудалнууд олон. Манай республикада, аймагта, өөһэдынь ажахыда ажал хэрэгэй ямараар ябажа байһан тухай, хилын саана, орон дотор боложо байһан үйлэ хэрэгүүд тухай тэдээндэ хөөрэжэ, хүсэд ойлгогдоогүй асуудалнуудые тайлбарилжа үгэхэ хэрэгтэй болоно.

Жэшээнь, һүүлэй үедэ Чехословакиин Социалис Республикада болоһон үйлэ хэрэгүүдээр хүн зон ехээр һонирхоно. Энээнинень харада абажа совхоз, колхозуудай партийна комитедүүд политинформаторнуудаа суглуулжа хөөрэлдэһэн, ушар ёһынь өөһэдтэнь һайса тайлбарилан ойлгуулжа, энэ асуудалаар ажалшадай дунда мэдээсэхэ, хөөрэлдөө үнгэргэхэ даабари үгэһэн байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ Яруунын совхоздо—8, «Комсомольский» совхоздо—5, Инсэгын совхоздо—5 политинформаторнууд уласхоорондын байдал тухай, Чехословакидахи ушар байдал, эндэ ушарһан үйлэ хэрэгүүдэй хорото шэгнэл, ашэ үндэһэн тухай хөөрэлдөөнүүдые хэнэ, лекци, элидхэл уншана.

Яруунын совхозой мал шахан таргалуулдаг гүүртэ дээрэ политинформатор Н. Б. Гончиков һаяхан энэ асуудалаар һонирхолтой хөөрэлдөө үнгэргэбэ. Тэрэшэлэн тус совхозой главна агроном Зайцев Н. А. үбһэшэдэй хэдэн звенонуудаар ябажа, уласхоорондын байдал тухай мэдээсэһэн байна. «Комсомольский» совхоздо политинформатор Д. Н. Дугаров эдэбхитэйгээр ажаллана. Холын малшадта, үбһэшэдтэ ошожо, ажал хүдэлмэри тухайнь үнэн сэхээр хөөрэлдэдэг, һонирхоһон асуудалнуудтань тодорхойгоор харюусадаг юм. Политинформаторай ерэхыень совхозой хүдэлмэришэдэй хүлеэжэ байдагынь, тэрэнэй нэрэтэй, хүндэтэй болоһые гэршэлнэ.

Ажалшадай үдэр бүриин эритые хараалаа абажа, политическэ мэдээсэл эмхидхэхэ, энэ хүдэлмэридэ булта политинформаторнуудые, бэрхэ агитаторнуудые эдэбхитэйгээр хабаадуулхые партийна организацинууд оролдоно.

Д. ДАМБИЕВ.

ТАБАН ЖЭЛЭИ БААТАРНУУД — ЗУРАГЛАЛ

БЭЛИГТЭЙ

Андрей үндэр хашааһатай тэргэ шэрэһэн «Беларусь» трактораа комбайнай хажуугаар жудхүүлэн, соргоорнь багтажа ядан хахангаар, пагсагараараа адхарһан кукурузын ногоон набша намаае тэргэдээ тодоно. «Һайнаар гэшхэ! Юундэ ходол ондоо тээшээ харааашалаа хүмши? Адхашье набша бү унагаа!» — гэжэ тэргэ дээрэ ябаһан хүбүүндээ оглоно. Зуугаад метр ябангүй, хоорбынгоо дүүрэхэдэ тэрэ Үнэгэтэйн фермэ тээшэ гүйлгэжэрхибэ. Тэрэнэй һуурине автомашина эзэлнэ...

Гурбан зуун гектар кукурузын полидо нэмжыһэн шэнэ ургаса. Эндэ хуряалгын хоёр комбайн сулоогүй ажаллажа ябаа һэн. Зуун таби, заримдаа зуун ная центнер хүрэтэр шэмэтэ тэжээл гектар бүриһөө унажа байба.

Зуун табин центнер... Иимэ ган жэлдэ бараг ургасал даа. Загарайнгаа аймагта Андрей Пахомовой звено иигэжэ түрүү зэргэдэ гаранхай.

Дүрбэн жэлэй саада тээ Онохойн совхозой хоёрдохи отделени кукуруза таридаг талмайгаа ехэ болгохо гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиихэдээ кукурузашадай звеное хоёр хүн болгоо һэн. Звеневодоор залуу коммунист Пахомов томилогдожо, механизатор Леонид Козлов туһалагшань болоо юм. Түрүүшынгээ жэл өөдтэй ургаса абаагүй бэлэй. «Андрей ехэл хорoo бусалагша һэн. Харин хоёрдохи, гурбадахи жэлнүүдтэ гектарай 200 центнерээр жэгдэрүүлжэ, республикынгаа бараг бараг звенонуудтай ана мана болоо. Мүнөө жэл 300 гаргахабди гэжэ хэлсэдэг юм һэн. Теэд..., — кукурузашад тухай иигэжэ бригадир Спиридонов хөөрэжэ байтараа гараа дэлгэжэ, «ган боложо һаатуулаал даа» гэһэн янзатайгаар толгойгоо һэжэрэн халаглаад,— энэшье ургуулһаниинь ехэ юм ааб даа!» — гэбэ.

Энэ үедэ Андрей Пахомов һөөргөө тэхэрижэ ерээд, хуряажа ябаһан түрүүшын комбайн тогтообо. «Касьян, ши нигэхэдээ яана гээшэбши? Арбан сантиметр газарһаа дээгүүр сабшаха гэлээ бэшэ һэн гүбди? Дээгүүртүүлнэлши!» — гэжэ тэрэ комбайнерта хэлэнэ. «Ойроо ядааб. Болоногүй!» — гэһэн харюу дуулахадаа, тэрэ өөрөө комбайнда һууба.

«Во, во! Иимэл хүн юм. Харана гүт, гансата дээгүүр сабшаба. Булта шадаха даа. Бэрхэ механизатор, агрономуудай курса дүүргэһэн... — гэжэ биднэдэ бригадир бахархаһан зандаа. — Залуу хүн лэ даа. Гушатай. Түлэг дундаа ябана гээшэ. Абаа, хүгшэн абаяа һажааһан, ажалша. Би тэдэниень һайн мэдэхэ һэм. Бэрхэ тариашад бэлэй даа! Намайешье газарта дуратай болгожо тэдэл һургаһан юм. Андрей бүришье дуратай. Энэмнай газарай һудаһа бариһан хүн...»

Леонид Николаевич Спиридоновой (таби гараһан багжагар улаан хүн, коммунист, арбаад жэл бригадираар ажаллана) иигэжэ хөөрэн байхада бидэшье урмашаа һэмди. Эдэнэр аргагүй газартай холбоотой, ажалша бэрхэ хүнүүд байна бшуу. Тэдэнэр нэгэнэйнгээ түйлалтаар булта баярлажа, бэе бэедээ туһалжа, мэдэхэ, шадахаяа дамжуулалсажа ябадаг зон.

Ерээдүй халаамнай найдамтай. биднэй шадалгүй болоходо газарнай үншэрхэгүй! Андрей мэтэ хүбүүд Үнэгэтэйдэмнай олон юм гэжэ Леонид Николаевич хэлээшьегүйл даа. Зүгөөр Пахомов тухай хөөрэжэ, тэрэнэй ажалаар баярлажа байхыень харахадаа, бидэ эгээл тиигэжэл сэдьхэжэ байһыень эли таажа байгаа һэмди...

«Газарай һудаһа бариһан хүн!» Андрей Пахомов бригадирһаа өөр тухайгаа иигэжэ дуулаа һаа, эшэхэдээ болохо янзатай. Тэрэ ехэл юрын хүн даа. Олон үгэгүй. Зүгөөр, хэлэхэдээ сэхэ. Харин ажалша, нэтэрүүгээрээ суутай хэбэртэй.

«Андрей үдэрые үдэр, һүниие һүни гэхэгүй. Сугтаа хүдэлхэдөө, сэхыень хэлэхэдэ, ехэл эсэгдэхэ ушар гарадаг лэ даа. Теэд юундэ тэрээнһээ доротохо хүн болоо бэб гэжэ һанахаш, оролдохош...» — гэжэ тэрээнтэй суг хүдэлдэг Леонид Козлов хэлээ һэн.

Андрей иигэжэ нүхэдэйнгөө магтаалда хүртэдэгшье һаа, хэһэн ажалаараа һанаагаа амардаггүй, түйлалта бүхэнөө шамарлан, сэдьхэлээ ханаагүй үлэдэг байна. Агрономой мэргэжэлтэй болоод, нютагаа бусахадань, тэрэниие түрүүн совхозойнгоо Үнэгэтэйн отделениин агрономоор томилхо гээ. Тиихэдэ тэрэ арсаа һэн. «Совхознай гол түлэб һү, мяха үгэдэг ажахы болохо шэглэлтэй. Тиимэһээ тэжээлэй һайн бааза байгуулха зэргэтэйбди. Би нэгэ багахан участогта хүдэлһүүб. Кукуруза ургуулаад үзэһүү. Эндэл би ажахыдаа ехэ юумэ хэхэб гэжэ һананаб!» — гэжэ совхозой дирекцидэ сэхэ хэлэһэниинь бултанда мэдээжэ. Түрүүшын жэлдэ Андрей ехэ юумэ түйлаагүй. Гэбэшье һүүлэй жэлнүүдтэ хада өөдэ гаража эхилээ. Энэ жэл республикын эрхим кукурузашадай түйлалта—300 центнерые үлүүлхэ һэн. Теэд энэнь бүтэбэгүй. Шалтагааниинь мэдээжэ. Зүгөөр зориһондоо ерэхэ жэл хүрэхэ тухайгаа мэдүүлнэ. «Сэхынь хэлэхэдэ, кукуруза зарим газарта шоодбори болоһоор хэлсэдэг, Энээндэ тэрэ өөрөө гэмтэй бэшэл даа. Тэжээлэй талаар дээрэ ахагүй ургамал шуу. Эрхилдэг хүнүүдынь лэ заримдаа залхуурхаа һанана ха юм. Ажаллаха хэрэгтэй, харууһалха. Ганса үтэгжүүлгэ, үһалууришье хэхэдэ бага даа. Тэрэниие мэдэхэ шухала, газараа мэдэхэ хэрэгтэй, тингээд эдэ хоёроо эжэлшүүлхын тула кукурузашан ехэ мэдэрэлтэй байха ёһотой, сэдьхэлтэй гэхэ юм гү... Би ургуулжал һалахаб даа, ехые ургуулхаб!» Иигэжэ тэрэнэй хэлэхэлээр бидэ Леонид Николаевич Спиридоновой Андрей тухай: «Газарай һудаһа бариһан хүн даа!» — гэжэ хэлэһыень һанаадхёо һэмди.

Уран зохёолшод бэшэхэ талааараа арадай дура татажа шададаг тиимэ нэгэ шэдитэй хүнүүдээ бэлиг ехэтэй гэдэг. Андрей Пахомов мүн лэ бэлигтэй хүн. Тэрэнь энэ биднэй гэшхэжэ, амидаржа ябаа газартай холбоотой. Бэрхэ зохёолшын гол зэбсэгээ—арадайнгаа хэлые һайн мэдэдэгтэ адли, тэрэ газараа бэрхээр шэнжэлэнхэй.

Иимэ хүнүүд зориһондоо хүрэжэл һададаг. Андрей Пахомовшье саашадаа кукурузын үндэр ургаса абажа, үргэн Буряадтаа суурхахал байха.

Д. ЭРДЫНЕЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Андрей Пахомов шэнэ ургасаяа үзэжэ байна.

В. КАРМИНАЙ фото.

Загарай.

М. В. Фрунзиин нэрэмжэтэ Московско бүд... рикын хүдэлмэрилэгшэ, коммунистка Мария С... никова В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ой... мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоод, 1970 о... 21-нэй үдэр алмагдаһан түүхэй эд дээрэ хүдэ... хэл гаргаһан байгаа. Тэрэнэй һайн һайхан үү... най предприятинуудта дэмжэгдээ һэн. Тэрэнэй... дэг фабрикын коллектив жэл соо 53 тонно хл... һэн шэнэ социалис уялга абаһан байгаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. С. Иванникова.

ТАС...

БУЛТАНАЙ ОРОЛДО...

Забайкаллес» комбинадай Онёсгой леспромхоз һаяын предприятинуудай нэгэн юм. Гэбэшье энэ леспромхозой коллектив һара, жэл бүри модо бэлдэхэ даабаряа холо үлүүлэн дүүргэжэ, бүхы комбинат соогоо мэдээжэ болоһон байна.

Энэ түрүү леспромхозой модошод байгша ондо 100 мянган кубометр модо бэлдэжэ доодо складта шэрээ. Найман һара соо даабариһаа гадуур 3 мянган кубометр модо бэлдэжэ, оронойнгоо барилгада үгэхэбди гэжэ эндэхид үгэеэ үгэнхэй.

Г. Ф. Вставский... гэгшэдэй даадаг бага... бригадын модошод ... даабариһаа гадуур ... метр модо бэлдэжэ,... лай жэшээ харуулна... дэг автомашинын ... ботин, Протасев, С... халаанайнгаа дааб... процентээр үлүүлэн ...

Иигэжэ булта хү... оролдожо, эдэбхи ... ажаллаһанай ашаар ... леспромхоз эрхимлэ...

Н. Т...

ТҮРГЭЛӨӨГҮЙДЭ АРГАГҮЙ

һайн үүлтэрэй, дээдэ класстай хусануудай хүрэнгэ дүүрэн хэрэглэжэ, хонин һүрэгэй үүлтэр богонихон болзор соо һайжаруулхын тула эхэ хонид искусственна аргаар үрэжүүлэгдэнэ. Эхэ мал искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэриие бүхы зоотехническэ заабариин ёһоор үнгэргэхэ зорилготой 9 госстанци республика доторнай хүдэлмэрилнэ. Мүнөө үедэ эдэ станцинуудта 630 элитнэ ба 1-дэхи классай хусанууд бии. Эдэ хусануудай хүрэнгэ мүнөө жэл хэзээ хэзээнэйхиһээ багаар хэрэглэгдэжэ байна.

Түсэбэй ёһоор республикымнай колхоз, совхозуудта 570 пункт хүдэлмэрилжэ, 700 отарын эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлхэ байгаа. Харин мүнөө эдэ пунктнуудай гурбанайнь нэгэн үшөө хаалгатай зандаа. Тиимэһээ август һарын дүүрэхэ дүтэлбэшье, ороондо оруулагдаха эхэ хонидой ойролоо арбаад процентнь искусственна аргаар үрэжүүлэгдэнхэй. Энэ тоо үнгэрэгшэ жэлэй хахадташье хүрэнэгүй.

Баргажанай, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта энэ хүдэлмэри хайша хэрэгээр ябуулагдана. Эдэ аймагуудай олонхи ажахынуудай отарануудшье мүнөө хүрэтэроо бүридхэгдөөгүй. Пунктнуудаашье дууһан заһабарилжа үрдеэдүй. Эхэ хонидой ототой болоjo, сагайнь тулажа ерэхэдэ, бэлэдхэлэй хүдэлмэри хайша хэрэг хэбэл, эхэ хонидые искусственнаар үрэжүүлгые һайн шанартайгаар үнгэргэжэ шадахагүйл. Урда жэлэйхидээл адли 6—7 һара соо хурьга абаа гээшэбди гэжэ зутархал.

Хусын хүрэнгэ абамсаараа, тэрэ доронь хубаарилаад, эхэ хонидые үрэжүүлхэдэ мүлһэн соо хүргэгдэһэн хүрэнгэһөө булюу байһаниие түрүү дүй дүршэл гэршэлнэ. Зэдын, Сэлэнгын, Баргажанай, Бэшүүрэй олон ажахынууд олонхи отаранууднгаа эхэ хонидые хүргэгдөөгүй, шэнэ хүрэнгөөр үрэжүүлжэ, муу бэшэ амжалтануудые түйлаһан байна.

Иимэ аргаар эхэ хонидоо үрэжүүлһэн Борьёогой совхозой 7 отарын хонишодой 6-ниинь 100-һаа зуу гаран хурьга абаһан юм. Зэдын аймагай «Октябрьский» совхозой бүхы отарануудай эхэ хонид мүнөө иимэ шэнэ гуримаар үрэжүүлэгдэнэ. Гэбэшье, энэ түрүү арга хаа хаанагүй хэрэглэгдэнэгүй. Олонхи аймагуудай госстанцинууд ажахынуудта филиалнуудые нээхэеэ хашараад, хүргэгдэһэн хүрэнгэеэ тараһан зандаа.

Хориин госстанци Хэжэнгын аймагта хоёр филиал нээжэ, эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлгэ эмхитэйгээр, шанар һайнтайгаар үнгэргэгдэнэ. Харин тэдэнэй хүршэ Яруунын аймагта иимэ юумэн үгы. Шабар шабхада гү, али автомашинын эбдэрһэндэ шалтаад, олон отаранuудта 2 хоноһон хүрэнгэ абаашагдана. Загарайн, Улаан-Үдын аймагууд мүн лэ иимэрхүү байдалда орохо дүтэлэнхэй.

Саг ошожо байна. Сентябрь һара гараба. Ажахы дотор байһан арга боломжонуудые дүүрэн хэрэглэжэ, эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлгэ түргэдхөөгүй һаа, 1975 он болотор 1,5-һаа үлүү дахин ехэ нооһо, 1,7 дахин ехэ хонинной мяха абадаг болохо зорилгоёо шиидхэжэ шадахагүйбди. Ушар тиимэһээ техник-үрэжүүлэгшэдэй дутaлдаһан газарта зооветмэргэжэлтэд өөһэдөө хони үрэжүүлжэ захалха ёһотой. Үрэжүүлгые һайн шанартайгаар үнгэргэхын тула аймагуудай госстанцинууд филиалнуудые нээжэ, холын отарануудай эхэ хонидые һайн класстай хусануудай шэнэ үрөөр үрэжүүлхэ зэргэтэй.

И. БОЧКАРЕВ,
республикын госплемстанциин ахалагша зоотехник.

Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй шэрэм шудхалгын цехэй хүдэлмэришэн Владислав Александро... цып цехэй түрүү хүдэлмэришэдэй нэгэн юм. Тэрэ өөрынгөө мэргэжэлдэ залуушуулые ... гаар һургадаг заншалтай. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. А. Ложкинцын, тэрэнэй һурагша Саян Танха...

С. ЦЫДЫПОВ...

В. И. ЛЕНИНЭЙ ОЙИ ҺАЙНДЭРТЭ БҮХЫ ДЭЛХЭЙ БЭЛДЭНЭ

СОФИ. (ТАСС). В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе һайндэрлэлгэдэ Болгариин Михайловградска округто бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Округой предприятинууд, эмхи зургаанууд болон тосхонуудта ленинскэ четвергнүүд үнгэргэгдэжэ, В. И. Ленинэй ажабайдал, ажал ябуулга тухай лекци, элидхэлнүүд хэгдэнэ.

Ленинскэ ойдо бэлдэхэ түсэбэй ёһоор «Социализм ба коммунизм байгуулгада ажалшадай дүүргэхэ үүргэ тухай Владимир Ильич Ленинэй һургаал» гэһэн темээр теоретическэ конференци үнгэргэгдэхэ байна.

* * *

ДАМАСК. (ТАСС). «Ленинэй образ зураглан харуулха искусствада» гэһэн уран һайханай выставкэ Алеппо городой национальна музейн зал соо нээгдээ. Энэ выставкэ Латакия гэжэ портовой городто амжалтатайгаар харуулагдаһан байха юм. В. И. Ленинине Сириин арадай гүнзэгы ехээр хүндэлдэг, тэрээндэ үнэн зүрхэнһөө дурладаг тухай, тэрэнэй теоретическэ зохёолнуудта, революционно ажал ябуулгада ехээр һонирходог тухай һайшаалайнь дэбтэртэ бэшэгдэһэн олон тоото тэмдэглэлнүүд гэршэлжэ үгэнэ.

* * *

ГАВАНА. (ТАСС). Владимир Ильичэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан экспозициие Кубын ажалшадай ордоной музей бэлдэжэ байнхай. Дэлхэйн пролетариадай вождиин ажабайдал ба ажал ябуулгатай холбоотой документнүүдые музейн хүдэлмэрилэгшэд суглуулна. Агуу ехэ Октябриин социалис революцитай холбоотой түүхэтэ ушарнуудые мэдэхэ хүнүүдтэй уулзалгануудые эмхидхэнэ.

Кубын үнинэй бүлэг революционернүүд ордондо ерээ. Тэдэнэй нэгэн Анхел Трильо түс уулзалга дээрэ дурдалгануудые хээ. Энэ хүн өрөд пролетариадта эльгээгдэхэ амаршалгын телеграммые 1918 ондо Гаванада болоһон майн 1-нэй ехэ митинг дээрэ уншаһан байгаа. Пролетарска интернационализмын үзэл бодолдо үнэн сахэ байһан Кубын ажалшад Россида Октябриин революциин илаалтые баяртайгаар угтаа һэн.

Кубын революционернүүд болон демокрадуудые агуу ехэ Октябриин социалис революциин ехээр зоригжуулһые, Эб найрамдал ба газар тухай ленинскэ декредүүдэй Кубын арадай зүрхөө ехээр дэмжэгдэһые ба Кубадахи революционно хүдэлөөнэй хүгжэлтэдэ ехээр туһалһые Анхел Трильо эли тодо жэшээнүүд дээрэ харуулаа.

* * *

КАРАКАС. (ТАСС). Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан лекци шагнахын тулада Венесуэлын ниилэлэй Журналистнуудай национальна байшангай ехэ зал соо хэдэн зуун хүн суглараа. Совет культура ба наукын ханинарай центр энэ лекциие эмхидхэһэн байна. Центральна университедэй дэргэдэхи экономическа ба социальна шэнжэлгэнүүдэй институдай директор профессор Родольф Кинтеро суглараашадай үмэнэ лекци хээ. Марксизм-ленинизм хадаа бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы районуудтахи революционернүүдэй теоритическэ ба бодото ажал ябуулгада үндэһэ һуури боложо үгэнэ гээд тэрэ тэмдэглээ. «Хуушарһан үзэл ба ревизионизм» гэхэ зэргын жэжэ буржуазна нүлөөнһөө ленинизмые хамгаалан, тэрэнэй арюун сэбэр байхын түлөө тэмсэхэ шухала» гээд Родольф Кинтеро мэдүүлээ.

Совет культурын ба наукын Венесуэлэдэхи ханинарай центрэй генеральна секретарь түүхэшэн Федерико Брито Фигероа үгэ хэлэхэдээ, Латиин Америкын социальна хүгжэлтэдэ Советскэ Союзай ехэ туһа нэмэри оруулһан тухай заагаа.

Венесуэлын Коммунис партиин генеральна секретарь Хесус Фариа, олониитын бусад элитэ ехэ түлөөлэгшэд лекциие шагналсаа.

* * *

МОНТЕВИДЕО. (ТАСС). В. И. Ленинэй зуун жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан партиин зэргэдэ шэнэ хүнүүдые абаха тухай Уругвайн Коммунис парти соносхоо. Энэ хэмжээн жэлэй турша соо үргэлжэлхэ, хэдэн неделиһээ КПУ-гай байгуулагдаһанһаа хойшо 49-дэхи жэлэй ойн үдэр эхилхэ байна. В. И. Ленинэй түрэһөөр зуун жэлэй ойн гүйсэһэн үдэрнүүдтэ, Уругвайн Компартиин 50 жэлэй ойн гүйсэһэн үдэрнүүдтэ партида шэнэ хүнүүд гол түлэб абтаха гээд Компартиин ЦК-гай орган «Популар» газетэ бэшэнэ.

Оронойн политическэ ажабайдалай онсо шэнжэнь гэхэдэ, КПУ-гай гэшүүдэй тоо олон боложол, олониитэдэ үзүүлдэг нүлөөнь улам ехэ болжо байдаг. Компартиин зэргэдэ һүүлэй үедэ хэдэн мянган хүн ороо гээд «Популар» газетэ саашань тэмдэглэнэ.

* * *

БОГОТО. (ТАСС). В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаһан митинг Колумбиин Фусагасуга городто болоо. Митингын нээгдэхэдэ дуулагдаһан «Интернационалай» аялгые Фусагасуга городой ба тэрэ шадарай һууринигуудай профсоюзна, тарлашада, залуушуулай болон бусад организацинуудые түлөөлһэн 2 мянга гаран делегадууд хүл дээрээ бодон зогсожо шагнаа. Советскэ Союзай Коммунис партиие ба Совет гүрэниие байгуулагшын угаа ехэ портрет сценэ дээрэ харагдана. Колумбиин Коммунис партиин ЦК-гай генеральна секретарь Хильберто Виейра, ороной хэр... союзна ба нииты... нуудай хүтэлбэри... гын президиума һ... общественные шэнэдхэ... үндэһэ һуури бол... һургаалые Колум... пернүүд хүтэлбэр... той, ленинизм хад... мые эсэслэн усадх... хы дэлхэй дээрэ... илан мандахын ту... туг болоно гээд ... өөрынгөө үгэ соо...

Өөрынгөө ажал ... ехэ Ленинэй һург... хүтэлбэри болгонобд... пой хүдэлмэришэд ... дай социалис Колу... жа орохо саг тула... биднэнэр этигэнэбд... дай хүдэлөөнэй эл... лэгшэ Сесар Гом... тэмдэглээ.

Ленинизмын бүх... шанар, национал... ба хүдэлмэришэнэй ... рэнэй үзүүлдэг үг... тухай бусад үгэ х... лэһэн байна.

АХА ДҮҮНЭРЭЙ ҮГЭ НЭГЭН

Манай Совет орон Монгол гүрэн хоёрой хани барисаан агууеха Ленин Сүхэ-Баатар хоёрой эхи табиһан, эбдэршэгүй, мүнхэ харэм гэхэдэ болоно. Монголой уран зохёолшо, эрдэмтэ академик Ц. Дамдинсурэн «Алтан гадаһан» гэһэн шүлэг соогоо иигэжэ бэшээ һэн:

Харанхы һүни түөрибэл,
Хараха одон хойно бии.
Хархис дайсанай халдабал,
Хамгаалха орон хойно бии.

Тэрэ «хойно» гэхэдээ, аха дүү совет арадые автор хэлээ бшуу. Нээрээшье, 1939 ондо япон эзэрхэг түримхэйшүүлэй Монгол орондо харата муухайгаар добтолон ороходо, манай гүрэн сэрэгээ эльгээжэ, өөрынгөө түрэл нютаг хамгаалжа байһан мэтээр дайсанаа дарахадань, хэлэшэгүй ехэ туһа хүргэһэн байна. Энэ дайнда Дандар, Олзвай, Самдан, Жүгдэрнамжил, Гэлэгбаатар болон совет сэрэгшэд Кравченко, Яковлев, Грицевец, мүнөө Совет Союзай дүрбэ дахин Герой, суута баатар маршал Г. К. Жуков болонород, буряад ба бусад арадуудай хүбүүд ами наһаяа хайрлангүй дайлалдаа һэн. Тэрэ үе тухай монгол зохёолшод нилээн олон, удха түгэлдэр мүрнүүдые бэшэнхэй. Жэшээнь, Д. Намдагай «Халха гол», Д. Сэнгээгэй «Одон тэмдэгтэ застава», Ц. Цыденжабай «Талын манхан», Д. Даржаагай «Олзвай баатар» гэһэн шүлэг, туужа, кинофильмнүүд болоно. Һүүлэйшье үедэ тэрэ үнгэрһэн байлдаан тухай Ванган, Тарва, Гармаа болон бусад зохёолшод уран бүтээлнүүдые дүүргэжэ, уншагшадтай танилсуулһан юм.

Монголой Уран зохёолшодой холбооной секретарь, мэдээжэ поэт Д. Тарва өөрөө Халхын-Голой байлдаанда ябалсаһан ушарһаа, илангаяа гүнзэгы удхатай зохёолнуудые бүтээһэн байна.

Бэлигтэ поэт Д. Нурэвдорж бүри һаяхан бэшэһэн «Халхын-Голой байлдаашадта» гэһэн шүлэг соогоо иигэжэ бэшэнэ:

Халхын голой уһанай
салгилхада,
хамаг голнуудай урадхал
орьёлжо.
Баян Сагаанай хормойн
дорьбоходо
Баруун Алтайн орой хүдэлөө.
Арад түмэнөө, Эхэ ороноо
Аминһаа үлүү нагинда тооложо,
Ахын улаан армитай хамтаржа,
Атаатан дайсанаа дараа
бэлэйлта.

Совет уран зохёолшод түүхэтэ дайн тухай баһал зохёолнуудые бэшэхэһээ гадна, Симонов, Ставский, Хацревин болон бусадшье литераторнууд ами мяхаараа Халхын-Голой тулалдаанда ябалсаа, тэдэнэй бэшэһэн зохёолнууд сооһоо эгээн гүнзэгы, удха түгэлдэрынь гэбэл, Константин Симоновэй «Зэбсэг нэгэтэй нүхэд» гэһэн роман ба шүлэгүүд болоно. Үнгэрэгшэ тэрэ тэмсээндэ буряадшье хүбүүд ябалсаһан, буряад уран зохёолшод тэрэ үе тухай яһала бэшэһэн юм, жэшээнь, Бато Базароной «Баян Сагаан» гэһэн шүлэг бүгэдэндэ мэдээжэ. Иигэжэ манай хоёр литература улам бүри барисаатай болоһон түүхэтэй. Тиимэһээ Советскэ Союзай уран зохёолшодой Холбоон Монголой уран зохёолшодто Халхын-Голдо монгол-совет сэрэгүүдэй япон булимтаргшадые дараһанай 30 жэлэй ойн баяраар эльгээһэн бэшэг соогоо иигэжэ хэлэнэ.

«Манай эб найрамдалай хүсэ шадалые Халхын-Голой тулалдаан дэлхэйн арад түмэндэ эли тодоор харуулжа, СССР Холбооной ба Монгол гүрэнэй эбдэршэгүй хани нүхэсэл, социалис байдал мандуулха нэгэ зорилготой ангиин харилсаатай байһыень тобойсо гэршэлээ һэн»...

Бидэ, буряад зохёолшод, хүршэ байдаг дээрэһээ монгол зохёолшодтой бүришье ехэ холбоотой байдагбди. Нүхэднай манай Буряадта ерэдэг, бидэ Монголоор ябадагбди, бэе бэеынгээ зохёол номуудые өөһэд өөһэдынгөө хэлэндэ оршуулдаг байнабди.

Мүнөө манай нютагта айлшалжа ябаһан монголой зохёолшодой нэгэн Лодойдамбын номууд Буряад нютагтамнай бүришье һаа олоор тараһан. Жэшээнь, тэрэнэй «Алтайда» гэһэн туужые арба гаран жэлэй урда Б. Санжин оршуулжа, Буряадай номой хэблэлээр гаргаһаниинь мүнөө наймаанда нэгэшье байхагүй. Энэ нүхэрэймнай «Тунгалаг Тамир» гэһэн роман манай гүрэндэ эгээн түрүүн буряад хэлэн дээрэ оршуулагдан хэблэгдээд, мүнөө үедэ уншагшадай дунда үни тарашанхай. Энэ романород хэлэн дээрэ Москвада гаража, тэрэнһээ уламжалан европейскэ олон хэлэнүүд дээрэ мүнөө толилогдонхой бшуу.

Нүхэр Лодойдамбын «Гарай табан хурган» гэһэн пьесэ Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын театрта табигдахаар түсэблэгдэнхэй, үшөө тиихэдэ «Түрэ түмбэтэр, ёро ёмбогор» гэһэн нэгэ акттай комеди Буряадай Арадай уран бүтээлэй байшанда оршуулагданхай, хүдөөгэй уран һайханай коллективүүдтэ тараагдажа байна.

Монголой уран зохёолшодой Холбооной секретарь Далантайн Тарва — манай үнинэй танил нүхэр. Үшөө Москвада һуража байхадань тэрэнэй шүлэгүүдынь оршуулагдажа, Улаан-Үдэдэ ном болож гараа бэлэй.

Монголой шэнэ үеын литературын үндэһэ һуури табигша Нацагдоржын, Лхамасурэнэй, Гайтавай зохёолнууд болон бусадай бүтээлнүүд буряад хэлэн дээрэ яһала олоор толилогдонхой.

«Байгал» журналай хуудаһанууд дээрэ, илангаяа һүүлэй үедэ монгол зохёолнууд олоор хэблэгдэдэг. Гансахан 4-хи, 5-хи номернуудые иираад үзэхэ болоо һаа, академик, уран зохёолшо Ринчинһээ эхилээд, нилээд олон монгол нүхэдэй материалнуудтай ушархат. Поэдүүд Тарва, Явуухулан, Даржаа, Дулмаа, Сурэнжав болон бусадай шүлэгүүдһээ гадуур монголой шэнэ литературын үндэһэ һ... табигшадай нэгэн болохо Содномбалтарын Буяннэмэх гэгшын «Гайхамшагта уулзалга» гэһэн очерк, Гармаагай «Тагнуулшан» гэһэн Халхын-Голой байлдаан тухай рассказ гэхэ мэтэород буряад хоёр хэлэн дээрэ толилогдоһон байха. Эрдэмтэ Кузнецовой Халхын-Гол тухай бэшэһэн горитойхон статья хэблэгдээ.

Илангаяа нүхэр Буяннэмэх гэгшын «Гайхамшагта уулзалга» гэһэн материал ехэ һонииншье, гүнзэгы удхатайшье юм. Юуб гэхэдэ, автор хадаа 1921 ондо Монголой хубисхалша залуушуулай делегациин гэшүүн болоһоо Москва ерээд, бүхэдэлхэйн ажалша ангиин вождь В. И. Ленинтэй нюураараа уулзаһан золтой. Энээн тухайгаа автор эльгэ зүрхэнэйнгөө оёорһоо эгээн дулаан үгэнүүдые абажа, В. И. Ленинэй сэсэн мэргэн ухаан бодол, энхэргэн һайхан абари зан тухай болон Владимир Ильичтэй монгол арадта захиһан гүнзэгы һургаал заабари харуулна.

Июль һарада Монголоор ябахадаа, би үхибүүдтэ бэшэдэг зохёолшодтой уулзажа, Дамдинцоогиин Содномдорж гэдэгэй номуудтай танилсажа, заримыень асараа һэм. Тиин тэрэнэй үхибүүдтэ зорюулһан хэдэн богонихон рас...з бол... шүлэгүүдһээнь оршу...луулжа, «Байгал» журналай 5 ...и номерто хэблэжэ байнабди.

Монгол хэлэн дээрэ буряад зохёолнууд хэр гарадаг бэ гэжэ хэлэнгүй аргагүй. Аба абаһаар хэлэхэдэ, Улаан-Баатарта буряад номууд олоор хэблэгдэдэг гэжэ тэмдэглэхэ ушартай. Жэшээнь, Хоца Намсараевай зохёолнууд һайса хэблэгдэхэһээ эхилээд, саашань тоолохо болоо һаа, ехэ ажал хэгдэнэ. Ж. Тумунов, Н. Номтоев, Н. Балдано, Ж. Балданжабон, А. Шада... Ц. Шагжин, Д. Хилтухин, Д. Батажабай болон дунда үеын зохёолшодой номууд хэблэгдээ. Тиихэдэ «Байгалай аялга», «Буряад арадай уянга», «Сэнхир номин Байгал» гэһэн томо согсолборинууд соо ахамад зохёолшодой хажуугаар залуу үеын литераторнуудай шүлэг болон рассказууд хэблэгдэнхэй. Бидэнэй номуудые С. Эрдэнэ, Ц. Гайтав, Ж. Лодой, Д. Тарваа г... э мэтын мэдээжэ бэлигтэ зохёошод оршуулхаһаа гадна, энэ хэрэгтэ залуушуул урматайгаар орол... огынь һа...ма. Буряад литературын оршуулагшад гэжэ Монголдо олон. Тэдэн...й нэгэн нүхэр Хайдабай Цэвээнтэй уулзажа, ямар зохёолнуудые оршуулһан гээшэбта гэжэ асуухадамни аяар хоёр зуугаад зохёол дурдаа һэн.

Энэ бүгэдэ уран үгын болото нүхэсэл мүн болоно. Хани барисаан, аха дүүгэй нүхэсэл гээшэ иимэ ха юм. Энэ һайхан хэрэг саашадаа улам бүри хүгжэхэнь дамжаггүй.

Цырен-Базар БАДМАЕВ.

Л. ЧОЙЖИЛСЭРЭН

МҮНХЭ ЗУЛА

Кремлиин шүдэлиг хананууд доро
Хэтэдээ хэбтэнэ танигдаагүй сэрэгшэн.
Гранит шулуун хүшөө дээрэнь
Гал мүнхэдөө носожо байна.
Гүрэн орондоо сэрэгшын хүүр
Тэхэрижэ һая ерэһэн түүхэтэй.

Мүнхэршэгүй тэрэнэй алдар соло
Мүнөө бултанда мэдээжэл тодо.
Эхэ оронойнгоо түлөө тэрэ үхөө
Энхэргэн орондоо ами наһаяа үгөө.

Арад түмэнэй түрэл хүбүүн
Алдартайшье һаань, нэрыень хэншье мэдэзгүй,
Дүрбэн жэлэй туршада дайлалдаа,
Дээрмэшэ дайсадые хайрагүйгөөр намнаа.

Шахаа тангаригаа эбдэнгүй унаа.
Сасуутанаараа хуби заяаень хубаалдаа.
Хэнэй нэрые шулуун дээрэ һиилээб?

Хэмгүй олоороо унаашадай нэгэн.
Эхэ орондоо хайратай, хүндэтэй,
Эльгэлэн газараа тэбэрин нойрсоноб.
Хаанахинайб тэрэ? Хэн мэдэхэб?
Камчаткаһаа гү, али Астрахань хотын гү?
Нарата Одессэдэ түрэһэншье магад,
Наадан үдөө гү Таллин ниислэлдэ...
Наһаяа гамнангүй эрэлхэг зоригтойгоор
Нангин хэрэгээ гүйсэдөөр дүүргээ.
Хэнэй нэрые хүшөөдэнь һиилэхэб?
Хэмгүй олоороо унаашадай нэгэн.

Эхэ орондоо хайратай хүндэтэй,
Эльгэлэн газараа тэбэрин нойрсоно.
Эндэ ерээшэд анираа хатанхай,
Элдэб олон бодолнуудта абтанхай.
Малгайгаа абаад, толгойгоо гунхана,
Мэлигэр гранидай урда зогсоно.
Хүгшэн эжы хүбүүмни гэнэ,
Холшор басаган абамни гэнэ,
Бэлбэһэн һамган үбгэеэ һанана,
Бултанда дүтөөр тэрэ һанагдана.
Хүн бүхэн баглаа сэсэг асардаг,
Ханан, ханан, сэдьхэлээ хёмороодог.

Энээхэн наһандаа тэрэ унаа,—
Эб найрамдал, тайбан байдал хамгаалаа.
Эхэ оромнай дайсанаа дараад,
Үшөө хүсэтэй шадалтай болоо.

Хүбүүдэйнь зариман бусаагүй дайнһаа,
Хэбтэнэ дэлхэйн гүрэнүүд худар.

Хэбтэнэ булта нэгэ нүхэн соо,
Хайратай дэлхэйн хүйһэн соо.

Гансал хүнэйнгөө нэрээр нэршэнхэй —
Гранит доро — Танигдаагүй сэрэгшэн.

Араднай нэрэнүүдыень мэдэнэгүй орой,
Алдар солонь гансал юрэдөө.

Хүшөө дээрэнь — мүнхэ зула
Хэтэдээ сэрэгшын толгойдо носоно.

Вл. ПЕТОНОВ буряадшалба.

Д. СОДНОМДОРЖ

ЭНХЭ ТАЙБАН

Нэгэ үдэр
манай отряд
Нэрьен булта
ууланда гараба.
Нилээдгүй ехэ
обоо шулуу
Нэтэрүү бэрхээр
суглуулаад орхибо.

Үрэжэ мүлнжэ
елэгэрхэн болгожо,
Бари гэмэ
бахим шулуугаар,
Обооло гэмэ
орьёл шулуугаар
Үндэр уулын
үосүү шэмэжэ,
Үхибүүд бүгэдэ оролдобо,
үгэн хүсэлөө онсолбо,
«Энхэ тайбан» — гээд
энгэртэнь бэшээд,
Сагаан будагаар
сайтар будаад:
Саанашаг ошожо,
сайрахыень хараад,
Баярлаба тэдэ барилгадаа:
«Баранай нюдэ татаха даа»,
Ород, Монгол,
Польша, Германи,
Корея Куба —
хуу баран хүдэлбэ,
Хубитай золтой
хоёрхон үгын
Хододоо мүнхэ
байхын түлөө
Эбтэй хүүгэдэй
эндэ наадахын түлөө
Уулынгаа нюурта
ураар һиилэбэбди.

«Энхэ тайбан» гэжэ бэшүүлһэн
энэ һайхан уулаһнай
Өөрэ улануудһаа үндэрөөр
үхибүүдэй нюдэдтэ
харагдалай.

Хэдэн ороной хүүгэдэй
хэһэн энэ бар...
Абын жаахан хүнүүдэй
Амн наһанайнь хүсэл юм даа!

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА,
буряадшалба.

* * *

РАССКАЗ

Л. ВАНГАН

ДАЛАЙДА ДУҺАЛ НЭМЭРИ

Будатан үглөөгүүр эртэшээрээ, үдэшэ оройтуугаараа Үлзын голдо суутай юм. Алдагдаһан адуу малаа һурагшалбал Будада хандаха ёһотой. Тэрэ хэн хэды ямар зүһэнэй үхэртэйб, хэнэй адуун хаана ябанаб, хэнэй хонид үхэжэ, хорожо байнаб гэхэһээ эхилээд лэ хурга хухад мэдэхэл даа. Зариман Будые ехэ туһатай хүн гэлсэдэг, харин нүгөөдүүлынь дураа гутаха — хараһан үзэһэнөө хадуужа, һайн муу илгаагүй хүндэ зарлажа ябадаг гэнэ ха юм. Будынгаа энэ занда Мажид һамганиинь баһал таарадаггүй. «Хүндэлэндэ хүлөө шэхэжэ, үлүү юумэндэ оролсоһон лэ байха ямар хүн агшаб!» — гээд гэмэрдэг лэ даа.

Будатай нэгэ иимэ ушар тохёолдоһон юм.

Тэрэ 1939 оной хабар Ваян-Түмэнһөө хазаар морёор нютагаа бусажа ябаба. Замдань сэрэгэй хуягта субаагай дайралдахадь тэрэ миин үнгэржэ шадабагүй. Гансахан ашаанай ба хүнгэн машинануудынь дүшэн табан тонны техникэ гэжэ тогтообо. Тиигээд толгой дээгүүрнь бүлэг агаарай онгосонуудай үнгэрхэдэ, юһэ юһөөрөө гурбан хэһэг болон ниидэжэ, хамта хорин долоо гэжэ тэдэниие бүридхэбэ. Энэ хараһан үзэһэнөө зам дээрэнь ушарһан айлнуудта хөөрэһөөр нютагаа бусаһан гэхэ.

Уданшьегүй Гярхай Буда нара хаама олон агаарай онгосонуудай, хэдэн хуягта танкнуудай зүүлжээ ошожо ябахые хараа юм ха, сагшье хубилхань юм ха гэһэн үгэ хүүр тала дүүрэн тарашаба. Гүрэнэй аюулгүйн байдалые сахиха зургаанһаа хүнүүд ерэжэ, Будатай гансаарантайнь хөөрэлдэдэг болобо. «Хэлэнэйшни ута толгойешни орёохонь гээшэл даа! Яаха хээхэ зонбибди?» — гэһэн Мажидай гэмэрээн таһархала болёо бэлэй. Гэбэшье Буда гэм зэмэдэ оронгүй үлэһэн юм. Тиихэдэ тэрэ бүри бахархан: «Ф-и-й. Буруугай бэлшээриһээ гараагүй ши юу мэдэхэбши даа! Хари би хуу харааб, хараһанаа хөөрөөб. Бусадта адли үнэншөөгүй һаа, ши минии дайсан гээшэш! Манай гүрэн Холбоото улас хоёр сэрэг, зэбсэгээ хаана байлгахаяа мэдэнэ ха юм даа, — гэхэ.

Уданшьегүй Монголой газарта Японой сэрэг добтолбо. Халхын-Голдо дайн эхилээ гэһэн үгэ тарашабаа. Энэнэй һүүлээр Үлзын голойхид: «Юрэдөөл Будамнай дэмы юумэ шашаагүй байха гэлсэдэг лэ һэмди», — гэжэ анхан үнэншөөгүйгөө балартуулдаг болобо. Харин Мажид: «Юрэдөөл миниингээ хажууда үлэһэншни хүрөө. Үбгэнаһан болошоод, холын газараар түгэншэлөөгүйдөө бурхандаал зальбара», — гэбэ. «Ф-и-й! Харыт энээнээ! Сомоной дарга туранхай. Базартай үгэ нэгэдээбши? Тэрэшни намайе баһа иигэжэ дарлаа!» — гээд Буда ганиршаба. «Юу?» — хүгшэниинь гайхашана. «Эндэ һая хүдэлдэг газартань ошон гэһээм эрэшүүл дайнда ошохоёо нэрээ бэшүүлжэ байгаа. Минии бэшүүлхэ гэхэдэмни үбгэ зэмдэг болоһон аад яахашниб гээ!» Иигэжэ дуулахалаараа Мажид ехэ энеэбэ: «Хари тинмэл ха һэн». Буда бүри дошхорбо: «Ши үшөө наада барижа байна гүш? Би Базарташни хүгшэрһэн үгыгөө харуулаад ерээ һэм. Шамдашье харуулжархихал байхаб!». «Ээ шүдхэр, һогтуу байгаалтайш? Сомоной даргатай наншалдажа, баһа муу юумэндэ ороходо аргаа бэдэрээбши?» — гэжэ Мажид гэмэршэбэ.

Энээнэй һүүлээр Базар даргада дуудуулбат гэһэн захяа Будада ерэлэй. Һамганайнгаа айнги байхадань тэрэ: «Гэмгүй хүниие яагуужан гээбши, шүдхэр! Шорт возьми, бү гэмэрэ!» — гээд мордоо һэн.

Будын хүгшэндөө уурлаһан сухал сомоной даргын илдам шарай харахадаал сэлмэшэбэ. «Зай, Буда, Сайдамай худагай тэндэ зөөжэ ошохо болоболши даа» — гэжэ тэрэ хэлэбэ. «Юундэ?» «Һүүлдэ мэдэхэш. Минии хэлэгшэ сэрэгэй сагай аймшагтайхан найдамтай даабари гээшэ!» «Зай тиигэхэл болоо бэзэб даа». «Нэгэ захяа дуула. Тэндэород хэлээр ярилдаха үе болоожо магад. Ши гэнтэ элдэб муухай хараал табижа бү байгаарай!» «Тэрэнээ мэдэхэ хүн аабзаб даа». «Тиимэ. Гадна хараһан үзэһэнөө тооложо, бүридхэжэ байдаг хүнши. Хараһан хүндөө үлүү юумэ шашахагүй юмшэбы даа». «Зээ, зээ, мэдэбэ».

Буда уудам талын олон зүргэнүүдэй бэлшэртэ оршодог Цайдамай худагай дэргэдэ зөөжэ ерэхэлээрээ ойро зуурхан саг соо тэрээнээ ехэ өөдэ татаба. Ойро тойрониинь сэбэрлэбэ, хашааһыень шэнэлжэ суурга һуулгаад, удхахада хүнгэн байха гэжэ дээрэнь татуурга тодхобо. Хоёр хүгшэд субаада ябаһан машина бүхэндэ хэрэгтэй уһыень удхажа үгэдэг, ундаа хүрэһэн хүбүүдые гэртээ урижа сайлуулдаг, харгы һурабалнь заажа үгэдэг сүлөөгүй ажалтай болоо бэлэй. Монголшуудтай монголоор,ородуудтай ородоор тулмаашалан, Буда сүлөөгүй ажалладаг болоо һэн. Сэрэгэй зэбсэг, армиин хүнүүдые шэрэһэн машинын жолоошодород монголгүй — булта Будын худаг тухай һайн үгэ хэлэжэ ябадаг байгаа. Тиимэһээнь лэ Гярхай Будын нэрэ Халхын-Гол, Тамсаг, Матад, Баян-Түмэн, Хэнтэй, Улаан-Баатар болон бусад нютагуудаар алдаршашаба. Һураһан юумые һураар татажа болохогүй гэдэгтэл, Буда худагайнь хажуугаар хэзээ ямар сэрэг гараа́б, ямар буу зэбсэгтэйб гэжэ булты бүридхэжэ байдаг һэн. Энэ талаараа тэрэород, монгол сэрэгшэдэй дарганарта ехэл туһа хүргэдэг бэлэй даа. Хоёр хүгшэдые таниха болошоһонород жолоошод «Эсэгэ», «тетя Маруся» гэжэ хүндэлэн тэдэниие хүхеэхэ. Тиихэдэнь Будын һамган Мажид: «Хөөрхы даа, ямар орон нютагай хүбүүд ябаа юм ааб даа. Хэнэйшье үри ганса, дайн гээшэ бэрхэтэй даа, эдэниие харахадаа зүрхөө үбдэнэб. Юрэдөө, энэ муухай аюулгүйгөөр хүн зон һууха аргагүй юм гээшэ гү?» — гэжэ шэбшэдэг һэн.

Нэгэтэ тэдэ хоёрой иигэжэ хөөрэлдэн байтар зүүн тээһээ бүлэг машинануудай субаа ерэбэ. Буда тэдэниие монгол ёһоороо угтахаяа гарахадаа, түрүүшын машинада танил жолоошо ородоо харажархиба. Хоёр найзанар тэбэрилдэжэ уулзаа һэн. Һүүлээрнь ойро зуура хөөрэлдэһэнэй удаа Буда гэнтэ гэдэргэ сухарин эрьелдээд, нюдаргаа зангидан, муухай гэгшын хараал табиба. «Һүй, нүхэр минь, ши яажа байнабши иигэхэдээ. Базар дарга шамайеород хараал бү дурдаарай гэжэ захяа һэмнай!» — гээд ухаа алдаһан Мажид үбгэндөө ооглоно. Харин тэрэнь бэшэ юушье дуугарбагүй, худагайнгаа суурга тайлажа уһаяа удхашоо һэн. Дүтэлжэ ерэхэдэнь үбгэжөөлынь мэнэ мэнэ болоод лэ уршалаатай нюурыень хаха зүһэн дуһалжа байгаа нулимсаяа аршаад: «Минии найза Сережа хүбүүе япон самурайнууд алаа!» — гэжэ хэлэбэ.

Гярхай Буда уһаяа удхажал байгаа һэн. Тэрэ урдань гэнтэ гэнтэ: «Сомоной дарга Базар намайе энэ хооһон хүндын худагай һахюулшан болгоо. Уйдажа, гансаардажа байг гээ гү, энэ ажалынь түлөөһэшьегүй!» — гэжэ гэмэрдэг аад, энэ уйдхарта мэдээгэй һүүлээр тиигэжэ сухалдахаяа гансата болишоо бэлэй. Үгэ дуугүй, даалгагдаһан ажалдаа хананхатай болошоо һэн. Тэрэ худагайнгаашье хажууда байгаа хадаа, япон эзэрхэгшэдые даралсажа байнаб гэжэ ойлгоо бшуу.

Уданшьегүй шуһата муухай дайн байлдаан дүүрэжэ, Мажид Буда хоёрой сэдьхэл гэгээ ороо бэлэй. Зүүн тээһээ баруулжаа субаһан машинануудые, дайгаа дараһан, даагаа һүүлдэһэн хүбүүдээ угтаха, үдэшэхэ ажалай түлэгшье үнгэрбэ. Эгээл энэ үедэ нэгэтэ аймагһаа хүнгэн машина ерэбэ. Тэрэ худагай ойро тогтонгүй, харин хүгшэдэй гэрэй хажууда зогсоо һэн. «Энэ юун дарганар бэ?» — гэжэ өөртөө дуугараад, Буда угтахаяа гараба. Машинаһаа нэгэ залуу сэрэгшэ хүбүүн аймагай зургаанай түлөөлэгшэ хоёр бултайбад. Тэдэнэр гэртэ орожо удаан һуубагүй. «Зай, Буда гуай, Мажид абгай, та хоёр бидэнтэй ябалсаха болобо гээшэт. Энэ дары таанадые суглаанда абажа ошохоо ерэбэ гээшэбди» — гэжэ тэдэ хэлэбэд. «Юу хэлэнэт, ажалаа яаха зонбибди?» «Һанаагаа бү зобогты. Энэ хүбүүн орондотнай үлэхэ. Түлхюурэо үгэжэрхигты, тиигээд лэ шамдуухан түхеэрыт даа».

...Тэдэнэй Баян-Түмэнэй дивизиин клубта ороходонь, хүн зон дүүрэн сугларанхай байба. Тэдэнэй дунда Мажид абгай Буда гуай хоёрой танил болоһон нилээд олон хүбүүд, сэрэгэй ехэ дарганар һууба. Хүгшэдэй орожо ерэхэдэ, тэдэнэр альга ташан угтаа һэн. Һүүлээрнь баярай суглаан нээгдэжэ, үгэ хэлээн, дайнда шалгарһан баатарнуудые амаршалга болобо.

Уданшьегүй түрүүлэгшэ Холхооной Буда, Бодиин Мажид гээд оогложорхибо. Энээнэй һүүлээр зон бүри ехээр хүүешэбэ. Хоёр хүгшэдэй һубарин, тайзан тээшэ ошожо ябахада газар хүдэлжэ байна гү гэхээр үзэгдөө бэлэй. Һүүлээрнь тэдэнэй энгэртэ «Халхын Гол. 1939 он» гэһэн медаль яларба.

Үглөөдэрынь Мажид абгай Буда гуай хоёр гэртээ хүргүүлжэ ябахадаа өөһэд хоорондоо иигэжэ хөөрэлдэбэ: «Ехэ сүлөөгүй ябаба гээшэ гүбди даа, үбгэн минь? Аймагай түбтэ һуудаг танил хоёр айлдаашье оробогүйлди даа», — гэһэн хүгшэнэйнгөө үгэ дуулахадаа Буда: «Ф-и-й... Иимэлши даа, иимэ Шинии тархи соо яахадаа миниихиһээ ондоо бодолнууд түрэдэг гээшэб!» — гэбэ. — Ши, юрэдөө, энэ ехэ үндэр хайрада хүртэһэн тухайгаа бодожо үзыш. Хэһэн юумэмнайш гэхэдэ, далайда дуһал лэ ха юм. Үндэр шангаа үшөө харюулха хэрэгтэйбди.

Д. ЭРДЫНЕЕВ буряадшалба.

ДОЛГОРЫН НЯМАА

НАРАН БА ХҮН

Наран хүн хоёр —
Наһанай ханипар.
Эсэгыемни наран
Энхэрэн дулаасуулдаг,
Минии наран намтаяа
Толгой дээрэм толордог.
Хүн бүхэн наратай
Хүндэлдэг, дуратай.
Гэрэл дулаагаа түхөөдэг
Гэбэшье, заримдаа мүхөөдэг,
Амиды ябаа сагтань хүнэй
Алтан наран гэрэлтэдэг.

ХАБАР

Хабар минии, хабарни
Хаана гээшэбши, хаагуурни?
Залуу набшын задараан соо гү,
Залуур горхоной бурьялаан соо гү?
Ягаан, сагаан саһан доро гүш,
Ялагар наранай элшэ соо гүш?
Хабар минии, хабарни,
Хаанашье харагданаш,
Хаанашье соностонош!
Ургы таһалаад үнсэн байхадаа
Урихан зантайш ушарнал хаб даа.
Багашуул хүүгэдэй бараан зүрхэндэ
Баһа шиниим сэдьхэл мүндэлнэ.
Мүрнүүд дороһоом шагаан харанаш,
Минии шүлэгүүдтэ орожо хоронош.
Хабарни,
Һанал бодолни шамтаяа,
Хабарханаб хаанашье, хабар, хабар.

* * *

Гал тэргэ яаража, габшагай түргэдэнэ,
Гал тэргэ яаража, наран тээшэ тэгүүлнэ,
Сонхын саагуур газар дайда харагдана,
Сошоһон юумэдэл ой модод хоргодоно.
Наран орохо тээшээ яарана,
Наранай ороходо, үдэрэй дүүрэхэдэ
Хото городуудай гэрэл туяанууд
Хойшоо тамаран холодон үлэнэ.
Гансал би зүүнэй зүг руу яаранаб,
Гадна, Эхэ нютагни урдаһаам тэгүүлнэ,
Горхон урдаһаам угтан мүнгэтэнэ,
Гоби, хаданууд баһал угтан абана,
Тала нютагайм танил хизаар урдаһаам
Таалан энхэрэн, угтан тогтоон абана.
Танил гэрнүүд... Барилгын кранууд...
Табилуулна тэндэ ургатай адуушан.
Һэеы гэрнүүд... Гүбээ, добонууд
Һэбшээ татана урдаһаам угтана.
Түрэл нютагаа одоошье хүрэжэ ерэбэб.
Түрьбэлгүй жаргалтай
Түргэ-түргэн амилбаб.

Ц. ЖАМБАЛОВ буряадшалба.

Ц. ГАЙТОВ

НЮТАГТАА МАГТААЛТАЙ

Гавриил загаhашанииие Калининай нэрэмжэтэ колхозойхид булта шахуу таниха болонхой. Энэ нүхэрнай олон жэлэй туршада ангуушанаар, оро үсхэбэрилэгшоор, ашагта малтамал бэдэрэгшэ-геологуудай газаршанаар ажаллахадаа, Хойто Байгалайнгаа шобхо үндэр хадануудые, гүн хүбшэ тайгые яhала махаhан юм. Тиихэ үедөө тэрэ олон тоото бэрхэшээлнүүдтэй ушарбашье, зоригоо мухэнгүй, дабаhан байдаг.

Мүнөө (зураг дээрэ): Доволиин ажахынгаа ангай фермын песецүүдтэ Тактыхачи нуур дээрэ загаhа барина.

О. БЕРЕЗКОВОЙ фото.

ДУРАСХААЛАЙ ХҮШӨӨ НЭЭГДЭ[...]

Репортаж

1939 ондо Халхын-Гол шадар Монголой Арадай Республикын газар уhанда, бээз даанхай байдалда, эрхэ сүлөөдэ халдан добтолhон Японой эзэрхэг түримхэйшүүлые бута сохиhоор 30 жэлэй ойе тэмдэглэhэн баяр ёһололой митинг, суглаанууд август hарын hүүлэй үдэрнүүдтэ Совет болон Монгол оронуудта болоно үнгэрбэ. Этээл энэ үеэр Хяагта хотодо бүтээгдэhэн, монгол-совет сэрэгшэдэй Халхын-Голой илалтада зорюулагдаhан дурасхаалай хүшөө нээгдэбэ.

Дурасхаалай хүшөө нээлгын баяр ёһололой митингдэ Хяагта хотын олон тоото ажалшад, Монголой Арадай Республикын түлөөлэгшэд хабаадалсаhан байна. Баярай митингые КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь Н. Ф. Елизов нээжэ, совет-монгол арадуудай хани барисаанай түүхые хэлэхэтээ хамта, Халхын-Голдо япон самурайнуудай добтолгые hүнөөн усадхаhан ябадал хадаа аха дүү арадуудай эбдэршэгүй хани барисаае улам батадхан бэхижүүлээ; харин эзэрхэг түримхэйшүүлэй булимтархы бодолгонуудай хэзээдэшье бэелүүлэгдэжэ шадахагүй байhаниие баталан элирхэйлээ гэжэ тэмдэглээбэ.

СССР-эй, МНР-эй гүрэнэй гимнын жабхаланта аялга доро хүшөөгэй хушалта буулгагдаба. Халхын-Голдохи үндэр хабсагай дээрэhээ урагшаа зоримгойгоор дабшаhан совет-монгол сэрэгшэдэй молор шулуун баатар дүрэ митингдэ хабаадагшадай сэдьхэл хүдэлгэн, бүгэдэнэй анхарал татана. Хүшөөгэй нюур талада: «Халхын-Голой байлдаанай тэмсэлээр батадхагдаhан совет-монгол арадуудай хани барисаан улам бүри бэхижэхэ болтогой!» гэhэн бэшэг аржына. Тэдэнине тойруулан монгол, буряад арадуудай үндэhэнэй гоё угалзанууд hолонготорон харагдана.

Митинг дээрэ монгол арадай эрхэ сүлөөгэй түлөө байлдаанда хабаадалсаhан, Улаан-Тугай орденто А. Клочихин, Д. Колыванов, Д. Чимитов болон бусад үгэ хэлээ.

Монгол уласай тусгаар тогтонил, эрхэ сүлөөтэ байдалые хангахын түлөө бүхы совет арадай, Хяагтын аймагай арад зоной али зэргэ габьяатай байhаниие Монголой арад түмэнэй хэзээ бүхэндэ hанажа, үнэн сэдьхэлэй баяр баясхалан хүргэжэ ябадаг байhан тухай МНРП-гэй Сэлэнгын аймагай комитедэй секретарь нүхэр Жамсаранай хэлэhэн үгэ соо hонороор дурсаба.

— Совет-монгол арадуудай аха дүүгэй хани барисаан эбдэршэгүй мүнхэ! Энээниие эбдэхэ хүсэн хаанашье байхагүй! —гэжэ нүхэр Ж[...] дүүлhэн байна.

Дурасхаалай хүшө[...] дэ гоё hайхан сэсэг[...] обоо хүбөө табигдаба[...] лолой баясхаланта [...] хинана. Хүшөөгэй д[...] хын-Голой тулалд[...] дагшад, хилын харуу[...] шэд, эдир пионерну[...] саалай ёhололоор [...] гэрнэ.

Совет-монгол араду[...] барисаан хэтэ мүнх[...] ха болтогой! — гэhэн [...] удаан сууряатажа [...]

Э. БА[...]

Хяагта хото.

ШЭНЭ КИНО — *СҮЛӨӨТЭЙ САГТАА*

Ленинэй образ искусствада

Пролетариадай агууехэ багша Владимир Ильич Ленинэй дурасхаалда зорюулагдаhан кинофильмнүүд орон доторнай олоор гаргагдажа, арад зондо харуулагдажа байдаг. Республикын кинопрокат байгша оной сентябрь hарада В. И. Ленинэй образ харуулhан кинофильмнүүдые хото, хүдөөгэй кинотеатрнууд, клубуудта эльгээбэ. Тэдэнэйнь дунда «Мосфильмын» киностудида гаргагдаhан «ШЕСТОЕ ИЮЛЯ», «ОКТЯБРЬ» М. Горькиин нэрэмжэтэ хүүгэдэй центральна студиин бэлдэhэн «ВЕРНОСТЬ МАТЕРИ», Ленинградай киностудиин — «ЧЕЛОВЕК С РУЖЬЕМ» гэhэн уран hайханай картинанууд бии. Мүн «ГИМНАСТЕРКА И ФРАК», «В ПОИСКАХ ОДНОГО ДНЯ» гэhэн хроникальна фильмүүд соо Октябриин социалис революци үнгэргэхын түлөө В. И. Ленинэй унтаха нойргүй ударидаhан тэмсэл тухай hонирхолтойгоор харуулагдана.

Республикын «Прогресс» кинотеатрта киногой артист Игорь Ильинскиин хабаадалгатай кинофестиваль сентябрь hарада үнгэргэгдэхэнь. Фестивалиин үдэрнүүдтэ «Мосфильмын» киностудида зохёогдожо гараhан А. Гладковой **«Гусарская баллада»** гэhэн уран hайханай кинокартина харуулагдаха. Фильмын гол рольнуудта артистнууд Н. Крючков, И. Ильинский, Ю. Яковлев, Л. Голубкина гэгшэд хабаадалсана.

«Межрабпом—Русь», «Мосфильмын» киностудинуудай гаргаhан **«Закройщик из Торжка»**, **«Волга-Волга»** гэhэн кинокартинануудта артист Игорь Ильинскиин ямарнууд рольнуудта наададаг тухай кинодо орогшод мэдэжэ абаха байна.

Совет киногой табин жэлэй ойдо зорюулагдан дахинаа харуулагдажа эхилhэн хуушан кинофильмнүүд харагшадай, илангаяа манай залуу үетэнэй анхаралые татахань дамжаггүй. Тэдэнэй дундаhаа **«Броненосец Потемкин»**, **«Веселые ребята»**, **«Отец Сергей»** гэhэн уран hайханай кинофильмнүүдые дурадхамаар.

Тэрэшэлэн сентябрь hарада уран hайханай шэнэ кинокартинанууд республикын хото, хүдөө эльгээгдэхээр хараалагдана. Александр Довженкын нэрэмжэтэ, «Мосфильм», «Беларусь-фильм» киностудинуудта буулгагдаhан **«Аннычка»**, **«Каратель»**, **«Сотвори бой»** гэhэн кинофильмнүүд харагшадта hонирхогдохо бээз. Мүн «Мосфильм» «Баррандов» (Чехословаки) киностудинуудай сугтаа буулгаhан **«Колония Ланфиер»** гэhэн уран hайханай кинофильм энэ hарада республикын кинотеатр, клубуудта харуулагдаха юм. Эдэ кинокартинануудhаа гадна, **«От двух до семи»**, **«Украшение головы»** болон бусад хроникально-документальна, научно-популярна шэнэ фильмүүд сентябрь hара соо арад зондо харуулагдаха.

Гэбэшье тэргэ, шаргамнай өөрынгөө нангин [...] гэhээр лэ ааб даа. Таряа хуряалгын халуун хаh[...] Модон мөөртэ морин тэргэмнай үшөөл хэрэгтэй [...]

Бэшүүрэй совхозой Шэбэртын отделениин тү[...] хан Тогмитов Жалсан хамтын хэрэгтэ өөрынгө[...] оруулhаар. Оньhото машинын элдэб эбдэрхэй тү[...] hахаhаа гадна, мори тахалха, тэргэ, шарга заhах[...] үдэр бүриинь ажал хэрэг тоолохо болоо hаа, ни[...] дэшэг ааб даа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түмэршэ дархан Жалсан То[...]гын мөөрдэ сахариг hуулгаха гэжэ байна.

О. МАКСИМОВ[...]

«СЭЛЭНГЭ» ҮШӨӨ ЯМАР КОМАНДАНУУДТАЙ НААДАХАБ?

Буряадаймнай «Сэлэнгэ» командын футболистнууд «А» классай хоёрдохи группын хоёрдохи зоный түрүү зургаан командатай түгэсхэлэй уулзалгануудые хэхэ болонхой. Эндэ Казань, Горький, Куйбышев, Иошкар-Ола, Саратов, Астрахань хотонуудай футболистнуудтай наадаха болоно. Эдэ уулзалганууд бүгэдэ манай Улаан-Үдын Буряадай АССР-эй 25 жэлэй нэрэмжэтэ стадион дээрэ үнгэргэгдэхэ байна.

Түрүүшын гурбан уулзалгын болохо үдэрнүүд тодорхойлогдонхой. Сентябриин 5-да манай «Сэлэнгэ» Иошкар-Олагай «Спартак», сентябриин 9-дэ—Горький хотын «Волго», сентябриин 13-да—Казаниин «Рубин» командануудтай наадаха.

Футболистнуудай наада хараха дуратайшуулай хүсэлөөр эдэ зургаан уулзалгада орохо абониментнэ биледнүүд уридшалан бэлэдхэгдэбэ. Тиимэ биледнүүдые абагшад эгээл hайн hууринуудаар хангагдаха. Сэнгынь—6 түхэригэй. Стадионой кассада болон «Союзпечатиин» киоскнуудта абониментнэ биледнүүд наймаалагдаха юм гэжэ «Сэлэнгэ» командын администраци манай корреспондентнэй уулзахадаа мэдээсэбэ.

СПОРТЫН ТҮҮХЭҺЭЭ

Аристотель, Демосфен, Платон, Сократ, Гай Юлий Цезарь—эдэ бүхы агууехэ хүнүүд эртэ урда сагта брусь болон турник дээрэ наададаг байhан.

— Бэеынгээ сэбэр, элүүр энхэ байхын тулада гимнастикын упражнени бүхы наhан соогоо хэхэ хэрэгтэй, — гэжэ Платон хэлэhэн байгаа.

Лев Николаевич Толстой 66-тайдаа велосипедээр хүдөөгэй харгыгаар аяншалга хэжэ ябадаг байhан юм. Агууехэ уран зохёолшые ородой велосипедээр урилдагшадай бүлгэмэй хүндэтэ президентээр hунгаhан байна.

1897 ондо мэдээжэ журналист В. Гиляровский гэгшэ Белградта болоhон уласхоорондын түрүү hуури эзэлэлгын мүрысөөндэ шүүhыень мэдэхэ байхат. «Дядя Гиля» гэгдэдэг тэрээндэ «Эгээн ехэ чемпион» гэhэн нэрэ олгогдоhон байгаа. Гиляровскида энэ нэрэ дэмы олгогдоогүй байhан гэхэ. Юуб гэхэдэ, тэрэ болбол 1882 ондо А. П. Чеховтэй хамта Москвада гимнастикын бүлгэмэй үндэhэ hуури байгуулhан юм. Тэдэнэр өөhэдөө драматург А. Сухово-Кобылин, уран зураашан И. Левитан, артист В. Дуров гэгшэдтэй хамта бүлгэмэйнгөө залнууд соо hорилго хэдэг байhан.

Виктор Гюготой иимэ ушар тохёолдоhон байна: 40 наhатайдань тэрэниие зүрхэндөө аюул ехэтэй үбшэнтэй болоо гэжэ врачнууд мэдэрээ. Гэбэшье уран зохёолшо ябагаар холо ошодог, уhан дээрэ онгосо hэлюурдэдэг, эмээл морёор сэнгэдэг болоhон байгаа. Тиигэжэ 83 наhа хүрэhэн гэхэ.

Профессор О. Лепешинская 64 наhатайдаа ГТО-гой нормо дүүргэhэн байха юм. Тэрэнэй граната барлаад уhа тамархадань, хэдэн зуун харагшад альга ташадаг байгаа гэхэ.

Телефон • Телеграф • Радио — ХИЛЫН ГААНАҺАА

Нэгэдэмэл ябуулга хэхэ уряа

БОНН. (ТАСС). Германиин Коммунис партиин (ГКП) Президиум мэдүүлгэ толилжо, ФРГ-дэ баруунай тала бариhан хүгжэлтын боложо ба шэнэ түхэлэй нацис аюулай ехэдэжэ байhанда эсэргүүсэн, коммунистнууд болон социал-демокрадуудай хамтын ябуулга хэхэhээ социал-демократическа партиин хүтэлбэриин арсаhые буруушаагаа. Авторитарна тезисүүдые тайлбарилха, зоной дунда националис hанал бодол hүжэрөөхэ талаар ХДС/ХСС-эй ба НДП-гэй холбоо байгуулга имагтал бундестагта hунгаха hунгалтын урда тээ хэгдэhэн кампаниин үедэ тохёолдоhон үзэгдэл бэшэ гээд мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Энэ холбоон тус партинуудай хүтэлбэриин политикын тон адли байhанда үндэhэлнэ, энэнь юунhээ харагданаб гэхэдэ, ядерна зэбсэг тараахагүй тухай договорые тэдэнэр хамтадаа буруушаагаа. Европодохи хилэнүүдые мэдэрнэгүй, националис үзэл бодол дэлгэрүүлнэ, тэрэшэлэн профсоюзуудай эрилтэнүүдые буруушаана.

США ГАРАЖА ОШОХО ЁҺОТОЙ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Таиландда «онсо ушар байдалай» тохёолдоод байгаа hаань, США зэбсэгтэ хүсөөр хамааралсаха гэhэн американо-таиландска тон нюуса түсэбэй бии байhые тусхайта Вашингтоной мэдэрхэ баатай болоhониинь США-гай олониитые, политическэ ба ажал хэрэгэй хүнүүдэй hанаа ехээр зобооно. Сэрэгэй энэ үгэсэлгэ американ сэрэгэйхидэй эзэрхэг түримхэй холын hанаашалгатай байhые харуулна гэжэ тэдэнэр тоолоно. Таиландда 50 мянган тоото американ сэрэгүүдэй бии байhан ушар США-е «хоёрдохи Вьетнам» руу «хилбар бэлэнээр» татан оройлдуулжа болохо гэжэ «Уоллстрит Джорнэл» hанамжална. Таиландhаа американ сэрэгүүдые гаргалга Холбоото Штадуудта hанаа зоболгын ехээр гаралгада эгээн таарамжатай харюу боложо үгэхэ hэн гээд «Сент-Луис пост-диспэтч» гэжэ газетэ бэшэнэ. «Таиландhаа гаража ошобол бидэнэр тэрээндэ эгээн лэ hайн юумэ хэхэбди» гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Аюулгүйн Соведые зарлаха тухай эрилтэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Иерусалимай Аль-Акса гэжэ сүмэдэ августын 21-дэ зорюута хэгдэhэн hүйдхэлэй түлөө Израилиин харюусалга тухай асуудал хаража үзэхын тулада Аюулгүйн Соведые яаралтайгаар зарлаха гуйлтатайгаар Соведэй түрүүлэгшэдэ ООН-ой гэшүүн—хорин гурбан мусульман гүрэнэй түлөөлэгшэд хандаа.

ОКИНАВЫНХИДАЙ ЭРИЛТЭ

ТОКИО. (ТАСС). Американ химическэ ба бактериологическа зэбсэг Окинаваhаа холодхон гаргаха тухай Рюкю арлинуудай захиргаанай соведэй түлөөлэгшэ Тиобио Яра эрилтэ хээ. Окинавада шалгалта хэхэ зорилгоор американ сэрэгэй министр Стэнли Резор гэгшын аяншалгын үедэ уулзалгын болоходо, Окинавын бүхы хүнүүдэй дэмжэдэг тус эрилтые Яра дахяад дабтаhан байна. Химическэ зэбсэгүүдые Окинаваhаа гаргаха гэжэ США шиидхээ гэжэ эдэ эрилтэнүүдтэ харюусахадаа Резор хэлээд лэ, хэзээ гаргаха тухайгаа тэрэ мэдээсээгүй.

«Шухала бэшэ болоод байхадаа, «В-52» гэжэ стратегическэ бомбардировщигууд гаргагдаха» гэжэ мэдүүлхэдээ, эдэ самолёдуудые гаргаха тухай Окинавынхидай эрилтые дүүргэхэhээ Резор үнэндөө арсаhан болоно.

Индиин вице-президентын hунгалта

ДЕЛИ. (ТАСС). Республикын вице-президентын тушаалда шэнэ хүниие hунгаха hунгалта Индидэ августын 30-да эхилээ. hунгалтада 759 hунгагша—Индиин Центральна парламентын хоёр палатын гэшүүд хабаадана.

Энэ тушаалда дэбжүүлэгдэhэн табан хүнэй дундаhаа Индиин хэблэлэй hанамжын ёhоор, Индиин национальна конгресс гэжэ зонхилхы партиин тусхайта кандидат Г. С. Патхак hунгагдажа болохоор.

УЛАСХООРОНДЫН шэнжэлэл

ДҮТЫН ЗҮҮН ЗҮГ: ОРШОН БАЙДАЛ УЛАМ ШАНГАДАНА

Суэцкэ канал шадар, Иордан мүрэнэй нугада буудалдаанай болодог тухай, Иорданиин болон Ливанай hуурин газарнуудта Израиль самолёдуудай добтолдог тухай, энгэй араб хүн зониие израиль засагаархидай шэрүүн шангаар хашадаг хэhээдэг тухай мэдээсэлнүүдэй газетэнүүдэй хуудаhануудта толилогдоогүй үдэр үсөөн байдаг. Израилиин булимтаран абаhан араб газарнуудай эзэмдэгдэhэн зандаа байха тудам хүн зоной эсэргүүсэлтын хүдэлөөн улам үргэдэнэ, араб гүрэнүүдэй олониитын зүгhөө дэмжэгдэдэг Палестинын партизануудай организацинууд бүри эдэбхитэйгээр ябуулга хэнэ.

Арбан гурба үлүүтэй зуун жэлэй турша соо оршожо байhан Иерусалимай Аль-Акса гэжэ сүмэ мусульман зоной эгээн лэ ехээр шүтэдэг хиид болоно. Эндэ hаяхан болоhон түймэр дүтын Зүүн зүгтэхи оршон байдалые бүри шахардуу шанга болгоо. Израиль булимтарагшадай эзэлhэн Иерусалимай хуушанай хубида байдаг энэ сүмые усадхаха гэжэ зорюута hэдэлгэ хээ гээд израиль засагаархидые араб олониитэ гэмнэнэ. Энэ гэмнэлгые израиль засагаархид буруушаана, hаяхан Израильда ерэhэн ямаршьеб залуу австралиийцые түймэр табяа гэжэ баргаагаад арестовалhан тухайгаа мэдээсэнэ. Тиигэбэшье, сүмэдэ болоhон түймэртэ араб зүүн зүгтэ гол анхарал хандуулагдаhаар.

Энэ түймэрhөө шалтагаалан, араб оронуудай лигиин соведэй онсо сесси Каирта августын 25—26-да яаралтайгаар зарлагдажа, тэрээндэ лигиин гэшүүн—бүхы арбан дүрбэн араб гүрэнэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүд хабаадалсаа. Араб оронуудай хамтаараа хамгаалалгын соведые энэ оной ноябрьда зарлаха тухай, араб оронуудай, удаань бүхы мусульман гүрэнүүдэй толгойлогшонорой уулзалгануудта бэлдэхэ тухай, израиль эзэмдэгшэдтэй тэмсэхын, мүн партизан организацинуудые али болохоор дэмжэхын тулада араб оронуудай сэрэгэй болон экономическа арга боломжонуудые элсүүлхэ тухай тус сессиин баталан абаhан шиидхэбэринүүд соо хэлэгдэнэ.

Аль-Акса сүмэдэ болоhон түймэр тухай ехэ дэлгэрэнгыгээр тогтоошьегүй hаа, иигэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Өөрынгөө эзэмдэhэн районуудтахи байдалай түлөө, тэрэ тоодо эндэхи түүхэтэ ба шажанай памятнигуудай бүриин бүтэн байхын түлөө Израиль хүсэд харюусалгатай. 1967 оной июньдэ эзэмдэн абаhан бүхы араб газар нютагуудhаа израиль сэрэгүүдые гаргаха эрилтэ хэhэн ООН-ой Аюулгүйн Соведэй резолюциие израиль хүтэлбэрилэгшэдэй дүүргээ hаань, Аль-Акса сүмэдэхи энэ уршагта ушар болохогүй байгаа.

США-гай, бусад хэдэн оронуудай тусхайта этэгээдүүдээр дэмжэгдэдэг израиль зонхилогшодой эзэрхэг түримхэй, булимтархы түсэбүүдhээ арсаад байгаа hаань, Дүтын Зүүн зүгтэхи бэрхэшээлые үни хада гуримшуулжа болохо байгаа.

ЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙШҮҮЛ ӨӨҺЭДЫГӨӨ ЭЛИШЭЛБЭ

Урда Вьетнамай патриодуудта добтолхо тушаа командованиингаа захиралтые дүүргэхэhээ арсаhан американ ротын солдадуудай буhалгаан США-гай олониитын дунда ехээр hонирхогдоо. Шуhата ябуулгануудые тон буруугаар хэнэбди гэжэ мэдэрдэг дээрэhээ, солдадууд журамаа алдаа, уялгала хэрэгсээгээгүй, гээд американ мэдээжэ шэнжэлэгшэ Рестон бэшэнэ. Эб найрамдалай түлөө тэмсэнэб гэжэ президентын улам бүри олоор хэлэхэ тудам, солдадуудые дайлалдажа, ядаран хосорхыень гуйха улам бэрхэтэй болоно гээд Рестон зааха зуураа, США-гай мүнөөнэй стратеги «амгалан ёhоной деклорацинуудтайнь» огто тааралданагүй гэhэн тобшолол хэнэ.

Вьетнамдахи американ сэрэгүүдые «дам дам хороохо» тухай президент Никсон үнэхөөрөөшье hаяхан бүгэдэнэй үмэнэ мэдүүлhэн байгаа. Тусхайта мэдээнэй ёhоор, энэ үе соо 22 мянган солдат бусаагдаhан аад, харин 20 мянга шахуу солдат Вьетнамда шэнээр нэмэжэ эльгээгдээ.

Августын тэн багай байдалаар Вьетнамдахи американ сэрэгэй албаханшадэй тоо 534 мянга гаран хүн байгаа. Сэрэгүүдые дуудажа бусаалгые болюулха тухай hаяхан соносхогдоо. Энэ хадаа идхалга хэхэ зорилгоор президентын урда тээнь мэдүүлгэнүүдые хэдэг байhые лаблажа үгэнэ.

Американ сэрэгүүдые Урда Вьетнамай туhамаршадай сэрэгүүдээр дам-дам саашадаа hэлгэхые США-гай эрмэлзэдэг тухай баталамжанууд мүн лэ худал хуурмаг байшоо. Иигэжэ hэлгэлгэ Урда Вьетнамай туhамаршадай сэрэгүүдэй ямар байдалтай байhанhаа дулдыдаха гэжэ ойлгохоор Пентагоной түлөөлэгшэд хэлэдэг байха юм. Теэд американецуудай өөhэдэйнь мэдэрhэнэй ёhоор, Урда Вьетнамай сэрэгүүдэй байдал угаа тулюур байна. «Командирнуудынь бэлэдхэл тон багатай, сэрэгшэдэйнь дайшалхы зоригжол хэлэшэгүй ехээр унанхай. Тиимэhээ американ сэрэгүүдые Урда Вьетнамай сэрэгүүд hэлгэжэ оройдоошье шадахагүй» гээд тагнуулай тоосоото элидхэлдэ үндэhэлэн «Вашингтон пост» бэшэhэн байгаа. Теэд американ сэрэгүүдые «hэлгэхэ» ба «дуудаха» тухай иимэ шууяатай идхалганууд яахадаа хэгдэнэ гээшэб гэжэ асуугдана?

Урда Вьетнамай Республикын Саг зуурын революционно правительствын делегациие толгойлогшо Нгуен Тхи Бинь гэгшын хэлэhэн зүб зүйтэй тобшололые мэдэрэнгүй гарахын аргагүй. Урда Вьетнамhаа американ сэрэгүүдые «саашаданьгаргалгые» болюулха гэhэн США-гай президентын шиидхэбэри «Урда Вьетнамда американ экспедиционно корпусые хододонь байлгаха» тухай США-гай правительствын hанаашалжа байhые үшөө дахин гэршэлнэ гээд, тэрэ хэлэhэн байха юм.

Урда Вьетнамда США-гай бэелүүлдэг политика тушаа американ идхалга номнол өөhэдэйень элишэлжэ үгэнэ гээшэ.

А. СТУПАК,
С. ИВАНОВ.
(ТАСС).

Хархис этэгээдүүдтэ түшэглэнэ

ЛОНДОН. (ТАСС). Англиин дотоодын хэрэгүүдэй министр Дж. Каллагэнэй Ольстертэ аяншалга дүүрэбэ. Ольстерэй юнионис ударидагшадтай тэрэнэй хэhэн хэлсээнүүдэй дүнгүүд Хойто Ирландиин ажалшадай урмые таhаруулаа. Юнионис правительствын хархис хараа шэглэлые, буhалгаа дараха зорилгоор тэрэнэй абажа байhан хэмжээнүүдые Каллагэн дэмжээ.

Испанида мэхэ гохо гаргагдана

ПАРИЖ. (ТАСС). Гүрэнэй урьhаламжа болгон абтаhан угаа ехэ мүнгэ зөөриие промышленна фирмэнүүдэй элдэб мэхэ гохо хэрэглэн үбэршэлжэ байhан дээрэhээ Испаниин ажалшад ехээр уур сухалаа хүрэнэ. «Матеса» гэжэ фирмын уршагта ябуулгань Испанида hүүлшын неделиин соо элирhэн байна. Энэ фирмын эзэд гадаадын худалдаа наймаа хүгжөөхын тулада абаhан мүнгэ зөөриие элдэб мэхэ гохо гарган үбэршэлөө.

ШЭНЭ НОМЕРНУУДААР ШЭНЭЛЭГДЭБЭ

Улаан-Үдэ хотодо ороноймнай ниислэл хото Москваhаа ерэhэн нүүдэл «Шапито» циркын артистнар гастролёо эхилhээр hара хахад болобо. Энэ үе соо городой ажалшад, үхибүүд, үбгэд хүгшэд агаарай гимнастнуудай, жонглёрнуудай, акробадуудай болон hургамал нохойнуудай эди шэди, мүн Зүүн зүгэй олон тоото hонирхолтой наадануудые хаража, нилээд баясаhан байна.

Тиигэбэшье мүнөө болотор цирк харагшадай тоо үсөөрөөгүй, харин үдэр бүри улам олошоржо байhаар. Энээнhээ уламжалан, дээрэ дурсагдагша циркынхид гастролёо үшөө хахад hараар hунааха гэжэ шиидэбэ.

— Олон тоото харагшадайнгаа гуйлтые хараадаа абан, бидэнэр Москватайгаа хэлсэжэ. гастролёо үшөө үргэлжэлүүлхэ болообди. Мүнөө циркдэмнай гурбан шэнэ номер нэмэжэ ерэнхэй. Иигээд лэ сентябрь hарын 4-hөө 10 болотор hайндэрэйнгөө программа харуулжа эхилхэмнай. Совет циркын байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойн hайндэрые энэ hарын долоондо танай республикын ниислэл хото Улаан-Үдэдэ үнгэргэхэ хубитай байhандаа ехэтэ баяртайбди, — гээд, нүүдэл «Шапито» циркын директор А. В. Юдин хөөрэнэ.

Энэ циркын артистнар эндэхи гастролёо дүүргэмсээрээ дунда Азиин нарата Туркмениин Совет Социалис Республика мордохо юм.

Вл. ЖИГЖИТОВ.

„ПРАВДА БУР[...]" МҮНӨӨДЭР[...] НОМ[...]

Нэгэдэхи хуудаhанда: [...] магазин» гэhэн түрүү [...] мэндэ, hуралсалай шэнэ [...] репортаж. «Ашаг үрэ [...] гэhэн В. Ломухинай кор[...]

Хоёрдохи хуудаhанда: [...] ажабайдал» гэhэн гарш[...] эй Октябрьска райко[...] материал. «Олзо доход [...] гэhэн И. Зангеевэй ст[...] энхын нуур» гэhэн [...] Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаhанда: [...] Монгол орон» гэhэн түү[...] кандидат Б. Цибиковэй [...] ай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: [...] тагай hонин. Уласхооро[...] лэл. Хилын саанаhаа зб[...] ай мэдээсэлнүүд.

Сайн [...] илаа[...]

Улаан-Үдын авиаме[...] дээсэhэнэй ёhоор, мүнө[...] ка доторнай үүлэтэй [...] аймагуудта бороон оро[...] ба Зэдын аймагуудта [...] натай байха, бороон ор[...] зүгhөө hулахапаар hа[...] минай аймагта hүни[...] рынь 13—18, бусад [...] ниидөө 6—11, Улаан-[...] дөө 9—11, үдэрынь 16[...] дулаан байха.

Редактор Ц. Ц. ЦИБ[...]

Манай адрес, телефон[...]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны редактора — приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. ре[...] 32-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секрета[...] отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйст[...] 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышле[...] строительства—61-35, советского строительства и бы[...] культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67[...] формации—34-05, общественная приёмная—56-62, [...] бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати [...] те Министров БурАССР.

Н-02769. Зак. № [...]